

SEANCES DU MERCREDI 4 NOVEMBRE 1992
VERGADERINGEN VAN WOENSDAG 4 NOVEMBER 1992ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERING

MATIN

SOMMAIRE:

PROJET DE LOI ET PROPOSITION DE RESOLUTION
(Discussion):

Projet de loi portant approbation du Traité sur l'Union européenne, de 17 protocoles et de l'acte final avec 33 déclarations, faits à Maastricht le 17 février 1992.

Proposition de résolution relative à l'approbation du Traité de Maastricht.

Disussion générale. — *Orateurs*: M. Claes, Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères, MM. Stroobant, rapporteur, Hatry, rapporteur, Henneuse, rapporteur, De Backer, rapporteur, Stroobant, rapporteur, W. Martens, Péciaux, Stroobant, De Grauwe, Jonckheer, Kuijpers, Daerden, Mme Dardenne, M. Garcia, p. 187.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1992-1993
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1992-1993

OCHTEND

INHOUDSOPGAVE:

ONTWERP VAN WET EN VOORSTEL VAN RESOLUTIE
(Beraadslaging):

Ontwerp van wet houdende goedkeuring van het Verdrag over de Europese Unie, van 17 protocollen en van de slotakte met 33 verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992.

Voorstel van resolutie met betrekking tot de goedkeuring van het Verdrag van Maastricht.

Algemene beraadslaging. — *Sprekers*: de heer Claes, Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken, de heren Stroobant, rapporteur, Hatry, rapporteur, Henneuse, rapporteur, De Backer, rapporteur, Stroobant, rapporteur, W. Martens, Péciaux, Stroobant, de Grauwe, Jonckheer, Kuijpers, Daerden, mevrouw Dardenne, de heer Garcia, blz. 187.

APRES-MIDI

SOMMAIRE:

CONGES:

Page 207.

PROJET DE LOI ET PROPOSITION DE RESOLUTION
(Discussion):

Projet de loi portant approbation du Traité sur l'Union européenne, de 17 protocoles et de l'acte final avec 33 déclarations, faits à Maastricht le 7 février 1992.

Discussion générale (Reprise). — *Orateurs*: Mme Nélis, MM. Wintgens, Tavernier, Evers, Desmedt, Van Belle, Vandenhoute, Ulburghs, Hasquin, Vermeiren, De Roo, Jonckheer, Lallemand, Erdman, De Croo, de Donnée, Dierickx, Verreycken, Cerexhe, Mme Maes, MM. Desmedt, Seeuws, Tavernier, M. Claes, Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères, p. 207.

Discussion de l'article unique, p. 233.

Votes réservés, p. 237.

Proposition de résolution relative à l'approbation du Traité de Maastricht.

Orateurs: M. Dierickx, Mme Maes, MM. Van Wambeke, rapporteur, Jonckheer, p. 233.

Votes réservés, p. 237.

Justification de vote: *Orateur*: M. Jonckheer, p. 238.

PROJET DE LOI ET PROPOSITION DE RESOLUTION
(Votes):

Projet de loi portant approbation du Traité sur l'Union européenne, de 17 protocoles et de l'acte final avec 33 déclarations, faits à Maastricht le 7 février 1992, p. 238.

Proposition de résolution relative à l'approbation du Traité de Maastricht, p. 239.

Justification de vote: *Oratrice*: Mme Maes, p. 239.

MOTIONS (Votes):

Vote sur la motion pure et simple déposée en conclusion de l'interpellation de M. Hatry au ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique, développée le 3 novembre 1992, p. 240.

Vote sur la motion pure et simple déposée en conclusion de l'interpellation de M. M. Maertens au ministre des Petites et Moyennes Entreprises et de l'Agriculture, développée le 3 novembre 1992, p. 240.

ORDRE DES TRAVAUX:

Page 241.

PROPOSITIONS DE LOI (Dépôt):

Page 241.

MM. Arts et Hermans. — Proposition de loi complétant la loi du 29 juin 1964 concernant la suspension, le sursis et la probation à propos des soins obligatoires en cas de toxicomanie.

NAMIDDAG

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 207.

ONTWERP VAN WET EN VOORSTEL VAN RESOLUTIE
(Beraadslaging):

Ontwerp van wet houdende goedkeuring van het Verdrag over de Europese Unie, van 17 protocollen en van de slotakte met 33 verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992.

Algemene beraadslaging (Hervatting). — *Sprekers*: mevrouw Nélis, de heren Wintgens, Tavernier, Evers, Desmedt, Van Belle, Vandenhoute, Ulburghs, Hasquin, Vermeiren, De Roo, Jonckheer, Lallemand, Erdman, De Croo, de Donnée, Dierickx, Verreycken, Cerexhe, mevrouw Maes, de heren Desmedt, Seeuws, Tavernier, de heer Claes, Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken, blz. 207.

Beraadslaging over het enig artikel, blz. 233.

Aangehouden stemmingen, blz. 237.

Voorstel van resolutie met betrekking tot de goedkeuring van het Verdrag van Maastricht.

Sprekers: de heer Dierickx, mevrouw Maes, de heren Van Wambeke, rapporteur, Jonckheer, blz. 233.

Aangehouden stemmingen, blz. 237.

Stemverklaring: *Spreker*: de heer Jonckheer, blz. 238.

ONTWERP VAN WET EN VOORSTEL VAN RESOLUTIE
(Stemmingen):

Ontwerp van wet houdende goedkeuring van het Verdrag over de Europese Unie, van 17 protocollen en van de slotakte met 33 verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992, blz. 238.

Voorstel van resolutie met betrekking tot de goedkeuring van het Verdrag van Maastricht, blz. 239.

Stemverklaring: *Spreekster*: mevrouw Maes, blz. 239.

MOTIES (Stemmingen):

Stemming over de eenvoudige motie ingediend tot besluit van de op 3 november 1992 gehouden interpellatie van de heer Hatry tot de minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken, blz. 240.

Stemming over de eenvoudige motie ingediend tot besluit van de op 3 november 1992 gehouden interpellatie van de heer M. Maertens tot de minister van de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw, blz. 240.

REGLING VAN DE WERKZAAMHEDEN:

Bladzijde 241.

VOORSTELLEN VAN WET (Indiening):

Bladzijde 241.

De heren Arts en Hermans. — Voorstel van wet houdende aanvulling van de wet van 29 juni 1964 betreffende opschorting, uitstel en probatie, inzake de verplichte verzorging bij verslaving aan verdovende middelen.

M. Didden :

- a) Proposition de loi modifiant l'article 1er de la loi du 3 mars 1977 relative aux effets de la dissolution des Chambres législatives à l'égard des projets et propositions de loi antérieurement déposés;
- b) Proposition de loi modifiant l'article 44 des lois sur la comptabilité de l'Etat, coordonnées le 17 juillet 1991.

MM. Bouchat et Cardoen. — Proposition de loi modifiant la loi du 15 mars 1954 relative aux pensions de dédommagement des victimes civiles de la guerre 1940-1945 et de leurs ayants droit et modifiant la loi du 1er juillet 1969 fixant le droit des invalides et des orphelins de guerre au bénéfice des soins de santé aux frais de l'Etat.

INTERPELLATION (Demande):

Page 241.

M. Ulburghs au Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères sur « la situation au Kosovo ».

De heer Didden :

- a) Voorstel van wet tot wijziging van artikel 1 van de wet van 3 maart 1977 betreffende de gevolgen van de ontbinding der Wetgevende Kamers ten aanzien van de vroeger ingediende ontwerpen en voorstellen van wet;
- b) Voorstel van wet tot wijziging van artikel 44 van de op 17 juli 1991 gecoördineerde wetten op de rijkscomptabiliteit.

De heren Bouchat en Cardoen. — Voorstel van wet tot wijziging van de wet van 15 maart 1954 betreffende de herstpensioenen voor de burgerlijke slachtoffers van de oorlog 1940-1945 en hun rechthebbenden en tot wijziging van de wet van 1 juli 1969 tot vaststelling van het recht van de oorlogsinvaliden en oorlogswezen op geneeskundige verzorging op kosten van de Staat.

INTERPELLATIE (Verzoek):

Bladzijde 241.

De heer Ulburghs tot de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken over « de toestand in Kosovo ».

N. 7

SEANCE DU MATIN — OCHTENDVERGADERING

PRESIDENCE DE M. SWAELEN, PRESIDENT

VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Mme Tyberghien-Vandenbussche, secrétaire, prend place au bureau.

Mevrouw Tyberghien-Vandenbussche, secretaris, neemt plaats aan het bureau.

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.

De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 9 h 40 m.

De vergadering wordt geopend om 9 h 40 m.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE GOEDKEURING VAN
HET VERDRAG OVER DE EUROPESE UNIE, VAN
17 PROTOCOLLEN EN VAN DE SLOTAKTE MET
33 VERKLARINGEN, OPGEMAAKT TE MAASTRICHT
OP 7 FEBRUARI 1992

Algemene beraadslaging

PROJET DE LOI PORTANT APPROBATION DU TRAITE
SUR L'UNION EUROPEENNE, DE 17 PROTOCOLES ET
DE L'ACTE FINAL AVEC 33 DECLARATIONS, FAITS A
MAASTRICHT LE 7 FEVRIER 1992

Discussion générale

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet houdende goedkeuring van het Verdrag over de Europese Unie, van 17 protocollen en van de slotakte met 33 verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992.

Nous abordons l'examen du projet de loi portant approbation du Traité sur l'Union européenne, de 17 protocoles et de l'acte final avec 33 déclarations, faits à Maastricht le 7 février 1992.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan Vice-Eerste minister Claes.

De heer Claes, Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken. — Mijnheer de Voorzitter, bij wijze van inleiding mag ik ongetwijfeld een woord van oprechte dank richten tot de rapporteurs voor het kwalitatief zeer hoogstaand werk dat zij hebben geleverd ter gelegenheid van de diepgaande analyse over het Verdrag van Maastricht en over de globale context ervan. Bovendien dank ik alle leden van de commissie, zonder enige uitzondering, voor de manier waarop zij hebben bijgedragen tot het debat over een tekst die, zo veronderstel ik, de evolutie van ons land en ons continent in de komende jaren mede zal bepalen.

Het Verdrag van Maastricht is ongetwijfeld geen perfect werk. De vorige Belgische regering diende een memorandum in. Een vergelijking van die tekst met het uiteindelijke resultaat legt een aantal lacunes bloot. Er wordt niet ten onrechte gesproken over een zeker democratisch deficit. Velen klagen over de onvolkomenheden, om niet te zeggen de zware tekortkomingen van het sociale hoofdstuk; ook zeker niet ten onrechte. In België zijn we niet erg tevreden over de inhoud van de nieuwe politieke pijler die de basis legt voor een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, een pijler die uitgaat van een zuiver intergouvernementele benadering. Daardoor is telkens opnieuw unanimiteit vereist voor het nemen van beslissingen. Velen klagen terecht over het grote aantal procedures en de complexiteit ervan.

Het Verdrag van Maastricht is dus niet perfect, maar het is een eerbaar compromis dat ongetwijfeld een belangrijke stap vooruit naar een Europese constructie betekent en dat bovendien niet wordt beschouwd als een eindpunt. In het verdrag zelf wordt immers bepaald dat er een nieuw rendez-vous moet komen, een nieuwe intergouvernementele conferentie vóór het einde van 1996. Dit maakt het mogelijk in 1996 bepaalde zaken bij te sturen. Bovendien zal ik er in mijn uiteenzetting nogmaals op wijzen dat we op bepaalde punten terecht kritiek kunnen leveren, maar dat deze kritiek ook genuanceerd moet zijn.

Ten eerste, is er het democratisch deficit. Het is ongetwijfeld waar dat het Europees Parlement onvoldoende betrokken is bij de uitbouw van de Europese constructie, maar toch is er voor een vijftiental precieze gevallen een medebeslissingsrecht ingevoerd en is de samenwerkingsprocedure verder uitgewerkt. We mogen ook niet vergeten dat de basis werd gelegd voor het Europa van de burgers met een enquêterecht, een petitieright en een ombudsman. De budgettaire controlemogelijkheden van het Parlement werden vergroot. Bovendien zal het Parlement voortaan betrokken zijn bij de benoeming van de voorzitter en de leden van de Commissie. Het is eveneens belangrijk te benadrukken dat in het verdrag zelf de wil wordt uitgedrukt meer transparantie te brengen en de verhouding met de burger te versterken, onder andere door het invoeren van het begrip «subsidiariteit».

Europa zal, via Maastricht, meer rekening moeten houden met het regionale feit. Ik kan de belangrijke rol die het Comité van de regio's zal spelen niet genoeg beklemtonen. Niet alleen zullen voor een serie gevallen de regio's, in sommige landen de vertegenwoordigers van de lokale besturen, een verplicht advies uitbrengen, maar voor al de andere gevallen zal het Comité van de regio's zelf en ongevraagd een advies kunnen geven.

Ik kan mij bijvoorbeeld moeilijk indenken dat de Duitse Bondsregering zonder meer zou voorbijgaan aan het advies dat door de Länder over een bepaalde materie werd geformuleerd.

Door het artikel 146 zullen de gewesten en de regio's voortaan zitting kunnen hebben in de Raad van ministers en er ook hun stem kunnen uitbrengen.

Zelfs wanneer de kritiek inzake democratisch deficit verantwoord is, is enige nuancering toch wel op haar plaats.

Inzake de sociale lacunes moet Europa beseffen dat een economische politiek zonder de nodige sociale invulling tot mislukken is gedoemd. Nationale overlegmodellen, arbeidsrechtelijke zekerheidsregelingen op nationaal niveau en nationaal vennootschapsrecht zijn niet langer voldoende. Dit betekent met andere woorden dat 1996 op dat punt een zware uitdaging inhoudt. Toch wordt het Verdrag van Maastricht, ondanks de juridische acrobatie die men heeft moeten bedenken om een protocol te negotiëren met elf, vermits Groot-Brittannië er buiten bleef, de mogelijkheid geboden het Belgisch overlegmodel in het Europees recht op te nemen. Bovendien kunnen de sociale gesprekspartners Europese akkoorden negotiëren die nadien via de Commissie en de Raad van ministers kracht van wet krijgen.

Het aantal meerderheidsbeslissingen zal ook reeds met het Verdrag van Maastricht aanzienlijk worden uitgebreid. Ook inzake sociaal beleid brengt Maastricht toch wel bepaalde positieve punten bij, hoewel niemand zal betwisten dat tegen 1996 er een antwoord moet zijn op vele belangrijke uitdagingen.

En ce qui concerne la politique commune externe et de sécurité, je répète que l'on peut regretter l'approche purement intergouvernementale qui nous lie à l'application généralisée de la règle de l'unanimité. Il n'empêche que cette politique commune s'étend désormais à tous les domaines de la politique étrangère. Le Traité de Maastricht est clair et parle d'une politique commune de défense, en n'excluant d'ailleurs pas la création ou le développement d'un instrument de défense qui trouverait sa base dans l'UEO. Certes, on ne peut pas parler d'une décision définitive, mais l'option me semble être prise. Je crois donc que, dans le cadre des négociations d'élargissement, il faudra très sérieusement tenir compte de cette option. De plus, dans le même cadre, ce traité introduit la notion d'actions communes, les *joint actions*, tout en maintenant — et c'est essentiel pour l'avenir — l'unicité du cadre institutionnel en réservant un rôle important à la Commission européenne.

J'en viens aux aspects les plus positifs du traité.

Il est incontestable, et ce pour des raisons historiques, que le chapitre économique et monétaire est beaucoup plus développé que le chapitre politique. Il me semble nécessaire de souligner, une fois encore, les avantages incontestables de cette Union économique et monétaire.

Als wij het hebben over de laatste fase van de Monetaire Unie, is het goed te bedenken dat de transactiekosten zullen wegvallen van zodra we werken met één enkele Europese munt, wat volgens bepaalde economen voor ons land gelijkstaat met een besparing die oploopt tot 1 pct. van het BNP.

De wisselonzekerheid zal worden geëlimineerd, wat ongetwijfeld moet leiden tot een verlaging van de gemiddelde interestvoet. Dit betekent dat de landen die behoren tot de Monetaire Unie een speciale aantrekkingskracht zullen uitoefenen op de investeerders en dat dit een zone van specifieke tewerkstelling zal zijn.

De realisatie van de EMU zal ongetwijfeld de economische groeidynamiek versterken, zal bijdragen tot prijsstabiliteit, wat de inflatie zal drukken, en — waarom het niet toegeven — zal ook tot gevolg hebben dat de huidige machtspositie van de Bundesbank sterk beperkt zal blijven. Uitgaande van een feitelijke machtsituatie gelden de beslissingen van de Bundesbank nu voor een groot gedeelte voor al de omliggende landen. In de toekomst zal de Europese Bank in de plaats komen van de Bundesbank.

Het lijkt me ook belangrijk te onderstrepen dat de realisatie van de EMU tot gevolg zal hebben dat wij een Europees monetair blok zullen bouwen dat een alternatief kan betekenen voor de dollar.

Wij kunnen echter niet blind zijn voor de eisen — ik zeg niet de zwakke punten — van de EMU. Een dergelijke monetaire zone uitbouwen, vereist het verzekeren van de convergentie tussen de economieën, wat betekent dat er meer cohesie moet zijn dan nu het geval is. Dit verklaart trouwens ook de oprichting van het Cohesiefonds, zoals bepaald in het Verdrag van Maastricht.

Dit veronderstelt voldoende solidariteit met de cohesielanden, maar ook budgettaire discipline om de interne cohesie tussen de verschillende leden van de Monetaire Unie te verzekeren. Dit veronderstelt ook een betere fiscale harmonisatie die tot op vandaag alleen een aanzet heeft gekend in de sector van de indirecte belastingen. Ongetwijfeld zullen in dit verband nog belangrijke problemen moeten worden opgelost in de sector van de directe fiscaliteit.

Hoe dan ook, men kan er niet aan voorbij dat zowel intern als extern de Monetaire Unie een structurele en een fundamentele stap vooruit betekent in het proces van de Europese eenmaking.

Je profite de l'occasion qui m'est donnée pour rappeler, d'une part, que l'article 130 intègre la politique écologique dans tous les aspects d'une politique européenne et, d'autre part, qu'une politique préventive est explicitement prévue en cette matière. En outre, sur le plan écologique, le traité prévoit principalement une procédure de décision basée sur une majorité qualifiée, une procédure de coopération avec le Parlement européen et la création d'un Fonds de cohésion ayant comme mission le financement de projets écologiques dans les pays membres les moins nantis. Par conséquent, malgré les critiques qui peuvent être émises sur les lacunes en matière de politique écologique, on ne peut nier les pas importants accomplis dans ce secteur.

Met het Verdrag van Maastricht wordt « meer Gemeenschap » gecreëerd. De Gemeenschap wordt doeltreffender omdat de gekwalificeerde meerderheidstechniek wordt uitgebreid en omdat er een derde pijler komt die voorziet in samenwerking op het vlak van justitie en binnenlandse zaken.

Ondanks de kritiek in verband met het democratisch deficit, kan men bezwaarlijk ontkennen dat er belangrijke elementen worden toegevoegd in de goede richting. De Politieke Unie als dusdanig betekent een heel positieve realisatie.

Het Europa waaraan wij werken, is een Europa met een politieke finaliteit. Meer dan ooit hebben wij behoefte aan een constructie die tot doel heeft vrede en stabiliteit te waarborgen en te consolideren. Meer dan ooit hebben we behoefte aan een Europa dat vooraanstaat in de strijd voor de verdediging van de democratie en de mensenrechten, in de strijd tegen nationalisme en racisme. Meer dan ooit hebben wij behoefte aan een Europa dat de strijd voor bepaalde ethische waarden, zoals de solidariteit intern met de minder sterke landen en extern met de ontwikkelingswereld, prioritair stelt.

Het is dit Europa met zijn politieke finaliteit dat wij moeten doen primeren in de onderhandelingen die moeten worden aangegat met het oog op een uitbreiding.

La Communauté doit donc être prête à entamer les négociations en vue de l'élargissement. Cependant, celles-ci ne pourront débiter qu'après la ratification du Traité de Maastricht, qu'après avoir opté clairement pour un approfondissement de l'Union européenne et exprimé la volonté de construire une Europe à finalité politique, ce qui pose le problème de la soi-disant neutralité de certains pays candidats à l'entrée dans la Communauté, aspect que j'ai déjà évoqué à plusieurs reprises.

Ik wil niet voorbijgaan aan de moeilijkheden waarmee wij geconfronteerd worden in de Gemeenschap bij het ratificeren van het verdrag. Vóór het einde van het jaar zullen tien lidstaten het verdrag hebben goedgekeurd. In Groot-Brittannië en ook in Denemarken rijzen echter bepaalde moeilijkheden. Ik blijf geloven dat, ondanks alle moeilijkheden, ook Groot-Brittannië het licht op groen zal zetten voor het Verdrag van Maastricht. Het moet de bedoeling zijn ook onze Deense partner mee te trekken in het verdieppingsproces. Dit betekent echter dat men in Kopenhagen goed moet weten dat er geen plaats kan zijn voor structurele

en definitieve uitzonderingen. Het betekent ook dat men in Kopenhagen goed moet beseffen dat er voor uitzonderingen geen specifieke juridische grondslag kan worden gezocht. Deze twee uitgangspunten zouden immers leiden tot een verplicht opnieuw negotiëren van het verdrag — wat er duidelijk niet inzit — en tot een ontwikkeling van een Europa met twee, drie, vijf of meer snelheden. Dat kan niet voor de Belgische regering — en naar ik hoop — ook niet voor de Belgische Senaat.

Wij moeten wel de lessen trekken uit het Deense en het Franse referendum. Wij moeten er zorg voor dragen dat er op een veel gestructureerder manier informatie wordt gegeven aan het publiek en dat er een dialoog tot stand wordt gebracht. Ook de nationale parlementen moeten intenser worden betrokken bij de uitbouw van Europa en de Europese Commissie moet een veel duidelijker band krijgen met de nationale parlementen. Wanneer daarenboven het begrip subsidiariteit duidelijk gedefinieerd wordt als een middel tot het opdrijven van de efficiëntie van de werking van de Gemeenschap en niet als een middel tot ontbinding of dilutie van de Gemeenschap, dan kan die subsidiariteit bijdragen tot meer transparantie en tot meer democratisering.

Op die wijze zijn volgens mij de voorwaarden vervuld om op vrij korte termijn de inzinking die wij hebben gekend in de Gemeenschap en die nog niet helemaal overwonnen is, te boven te komen. Daarvoor moeten wij binnen dit en zes maanden het Verdrag van Maastricht ratificeren, een consensus bereiken over de problematiek van de financiering van de Gemeenschap, die vervat is in het zogeheten pakket-Delors II, en intussen de officiële onderhandelingen aanvatten om de Gemeenschap uit te breiden tot een aantal EFTA-landen.

La Belgique est confrontée à une lourde responsabilité. En effet, à partir du 1er janvier prochain, notre pays fera partie de la « troïka » et, dès le 1er juillet, il sera invité à prendre la présidence. Entre-temps, il faudra lancer le marché interne et procéder à la discussion et à l'application du traité ayant pour objet l'élargissement du marché caractérisé par le libre-échange entre la Communauté et les pays EFTA. Il conviendra également de mener à son terme la procédure de ratification du Traité de Maastricht, de se mettre d'accord sur le paquet Delors II et d'entamer le processus d'élargissement.

Ce programme en cinq points structurels nécessitera sans aucun doute un effort extraordinaire dans le chef non seulement du gouvernement, mais aussi du Parlement.

Monsieur le Président, lors de la discussion relative au traité, nous avons pu observer l'existence d'un large consensus qui dépasse de loin la frontière majorité-opposition. J'ose espérer que, dans les mois à venir, face aux cinq défis importants que je viens de citer, nous pourrions continuer à nous baser sur cette entente et cette coopération qui permettront à la Belgique de soutenir efficacement la construction européenne. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Stroobant, rapporteur namens het adviescomité voor Europese aangelegenheden.

De heer Stroobant, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, met vieren hebben wij verslag uitgebracht over de besprekingen in de commissies en afgesproken dat het debat eerst bondig zou worden gesitueerd, wat ik nu in enkele minuten zal trachten te doen, waarna de andere rapporteurs elk een deel voor hun rekening zullen nemen.

De Senaat bereidde het algemeen debat over de goedkeuring van het Verdrag van Maastricht voor eerst in het Adviescomité voor Europese aangelegenheden en vervolgens in de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen. Bob Gijs, die de Senaat intussen heeft verlaten, heeft recht op onze lofbetuiging voor de wijze waarop hij de debatten in het Adviescomité voor Europese aangelegenheden, waar hij voorzitter van was, heeft geleid.

Om tot een goed inzicht te komen in de betekenis en de draagwijdte van het Verdrag van Maastricht hoorde de Senaat niet alleen de uiteenzettingen van de bevoegde ministers. Hij deed eveneens beroep op de vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersorganisaties, op de middenstandsorganisaties en op de Boerenbond.

Na een algemene en principiële discussie verliepen de besprekingen in de commissie overeenkomstig de in het verdrag behandelde thema's: de Economische en Monetaire Unie, het sociaal beleid, de institutionele aspecten, de Politieke Unie met de bijkomende bevoegdheden, het intergouvernementele gedeelte inzake veiligheid, justitie en binnenlandse aangelegenheden. Wegens zijn omvang konden alle aspecten van het verdrag niet even grondig worden behandeld.

Een gedachtenwisseling greep plaats over de vraag hoe in België het debat over het verdrag moest worden gevoerd. Moest dit gebeuren via de procedure van het referendum of moest eventueel de procedure van de grondwetsherziening worden toegepast? Het houden van een referendum werd in de commissies niet echt verdedigd. De overgrote meerderheid van de commissieleden was immers de mening toegedaan dat het Europese project door de Europese bevolking met veel sympathie wordt onthaald. Bijna alle politieke fracties schaalden zich achter het Verdrag van Maastricht. Om dezelfde reden werd ook de procedure van de grondwetsherziening niet als relevant beschouwd.

De betekenis en de draagwijdte van het Verdrag van Maastricht werden in de commissies op hun reële betekenis ingeschat. De Eenheidsakte van 17 februari 1986 en het Verdrag van Maastricht van 7 februari 1992 hebben de Europese Economische Gemeenschap zodanig in beweging gebracht dat spreken over de Verenigde Staten van Europa geen droombeeld meer is. De twee voorbereidende intergouvernementele conferenties, de ene met betrekking tot de Economische Monetaire Unie en de andere tot de Politieke Unie, hadden heel wat verwachtingen gewekt.

Wat de EMU betreft werden die grotendeels ingelost. Echter niet wat de EPU aangaat. Verschillende commissieleden waren dan ook van mening dat de werkzaamheden op dat vlak dringend opnieuw moesten worden aangevat en daarmee niet tot 1996 kon worden gewacht.

Het Verdrag van Maastricht is een complexe etappe in de verdere uitbouw van Europa met enkele opmerkelijke tekortkomingen. Het kan niettemin een positieve balans voorleggen. Het is een supranationale constructie met een intergouvernementele bouw wat justitie, veiligheid en binnenlands beleid betreft. Er ontbreekt echter enig Europees perspectief voor heel wat andere belangrijke materies. Ook rond het sociaal beleid en het democratisch deficit waren er nog heel wat vragen. Enerzijds was er de vraag om het democratisch deficit beter op te vangen en anderzijds de vraag of het subsidiariteitsbeginsel het Europese gebouw niet in wezen ondermijnt.

De goedkeuring van het verdrag roept ook nog levensgrote vragen op, bijvoorbeeld over een mogelijke verruiming naar de vroegere Oostbloklanden of naar Staten als Oostenrijk en Zwitserland. Sommigen vragen zich af hoe kan worden vermeden dat de Europese Unie uitgroeit tot een egocentrisch en overheersend blok op wereldvlak dat een dominerende rol zou willen spelen over de ontwikkelingslanden.

Beide commissies keurden met een overgrote meerderheid, 10 tegen 2, een advies goed tot goedkeuring van het Verdrag van Maastricht. Maar de drie grote politieke fracties besloten toch een stapje verder te gaan. Zij aanvaardden een resolutie met een reeks beschouwingen voor de regering met het verzoek hiermee rekening te houden bij haar Europees beleid. Deze beschouwingen zijn het resultaat van de discussies in beide commissies. De resolutie wordt de plenaire vergadering ter goedkeuring voorgelegd.

Mijnheer de Voorzitter, achtereenvolgens zullen de andere rapporteurs de volgende deelrapporten toelichten: ten eerste, de Economische en Monetaire Unie; ten tweede, de Politieke Unie; ten derde, de intergouvernementele aspecten en ten vierde, het sociaal beleid. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Hatry, rapporteur au nom du Comité d'avis chargé des questions européennes.

M. Hatry, rapporteur. — Monsieur le Président, la création de l'Union économique et monétaire est l'aboutissement provisoire d'un long processus d'intégration économique européenne entamé au début des années 50 par la création de la Communauté

européenne du charbon et de l'acier, en 1951 et par celles de la Communauté européenne de l'énergie atomique et de la Communauté économique européenne en 1957.

Ces trois traités, objet d'une fusion en un Conseil unique et une Commission unique en 1965, complétés par le « serpent » monétaire de 1973, puis par le système monétaire européen de 1979, et modifiés par l'Acte unique en 1986, n'auraient pu conduire à une intégration économique durable avec toutes les garanties d'une unité du marché si le pas suivant, à savoir l'Union économique et monétaire prévue dans le Traité de Maastricht, n'avait pas vu le jour.

En effet, pour deux motifs au moins, l'Union économique et monétaire constitue le couronnement du mouvement d'intégration européenne: l'un de ces motifs est politique, l'autre est essentiellement économique.

En ce qui concerne l'aspect politique, il convient de souligner tout d'abord que le recours aux formes économiques d'intégration européenne a été considéré, pendant de nombreuses années, comme le substitut, l'alternative à une intégration politique plus poussée.

Cette forme de choix alternative a été particulièrement visible lors de la création de la Communauté européenne du charbon et de l'acier, dont la finalité politique n'est pas contestable. Il est apparu clairement également, lors de l'échec de la Communauté européenne de défense, que les négociations de Messine et les Traités de Rome ont été les instruments de relance d'une intégration qui n'était pas, à cette époque, possible sur le plan politique.

On peut d'ailleurs constater, dans la succession des formes d'intégration qui se sont développées depuis la fin de la Seconde Guerre mondiale, des phases successives, dont chacune a signifié un progrès plus grand, à la fois quant à l'intensité de la collaboration économique et quant à « l'européanité » des institutions qui ont été créées.

Ainsi, on peut noter le rétablissement des libertés, dont l'Union économique belgo-luxembourgeoise, le Benelux et l'OEEC sont l'illustration. Il s'agit d'institutions dotées simplement d'un secrétariat, mais sans aucune compétence supranationale et sans politique commune.

A cette libéralisation des échanges sont venues s'ajouter, avec le Traité de la CEEA, des institutions supranationales communes, censées être à la fois le gardien de l'européanisme et le gendarme pour amener les gouvernements à rester dans le chemin du respect des traités. La haute autorité, la Cour de Justice, sont des expressions précises de ce caractère supranational.

Enfin, la Communauté économique européenne et, dans une moindre mesure, l'Euratom sont venus apporter leur cortège de politiques communes, dont certaines ont mis des décennies à démarrer, mais qui sont, comme l'apparition des institutions supranationales, le reflet de l'économie moderne, où il ne peut être question que l'Etat se désintéresse de la politique économique et continuer à en pratiquer une sur le plan national ou régional, même si sur le plan supranational, on omet d'en parler.

Bonnes ou mauvaises, la politique agricole commune, la politique de coopération au développement, la politique des transports, la politique charbonnière et la politique nucléaire étaient inscrites dans les traités internationaux. L'Acte unique en a ajouté d'autres, comme la recherche et l'environnement.

Si les partenaires de l'intégration européenne avaient joué le jeu et n'avaient pas été poussés à des comportements protectionnistes, sous l'effet de la crise économique, on aurait pu envisager d'en rester là et considérer que les traités initiaux de 1957 auraient suffi.

Il faut malheureusement constater qu'il n'en a pas été ainsi et que l'Acte unique a été un mouvement indispensable pour mener à bonne fin, dans un bref délai, la réalisation de l'objectif initial des traités, qui se trouve concrétisé dans cet Acte unique.

L'Union économique et monétaire doit être le couronnement de l'opération « marché unique », dont la finalité est de pouvoir faire traiter par chacun l'ensemble de la Communauté comme s'il s'agissait de son propre pays non seulement au point de vue des relations économiques, mais également au point de vue des relations tout court.

Quelles que soient les garanties que pouvait offrir le système monétaire européen — et cela a été bien prouvé durant la crise du mois de septembre 1992 qui a affecté la livre, la lire, la peseta et même le franc français — aussi longtemps que des taux de change irrévocables ou même une monnaie unique n'auront pas été introduits, les autres pays de la Communauté représenteront, pour un exportateur, un risque supplémentaire par rapport à celui qu'il court dans son propre pays. On ne pourra pas, dans ce cas, parler de marché unique.

La garantie qu'offre une monnaie unique, gérée par des institutions communes, permet seule d'assurer cette homogénéité du territoire de la Communauté. Elle est, par conséquent, la suite inéluctable de la volonté d'intégration manifestée dès le début du mouvement d'intégration européenne dont j'ai parlé.

Comme l'a rappelé le ministre des Affaires étrangères, l'Union économique et monétaire a été, par rapport aux deux autres piliers du Traité de Maastricht, considérée d'emblée comme un chef d'œuvre. En effet, cette partie du traité est caractérisée par un parachèvement complet, avec des étapes précises, des conditions clairement formulées d'adhésion et des procédures bien au point. Cette plus grande clarté, cet approfondissement et ce parachèvement peuvent trouver une explication dans l'histoire de la réalisation de ce projet d'Union économique et monétaire. D'abord, l'Union économique et monétaire a été préparée de longue date. On pourrait en effet remonter jusqu'aux années 70 avec le rapport Werner. Le comité Delors, lui, a eu le mérite non pas de gommer les différences entre les banques d'émission mais de mettre ensemble les points de vue de celles-ci. Neuf sommets se sont penchés sur l'Union économique et monétaire. Dès lors, il n'est pas étonnant que la structure définie soit parfaitement mise au point.

Je vais à présent en esquisser les avantages et décrire les techniques qu'elle met en œuvre. Je commencerai par les avantages.

La tourmente monétaire qui a agité le système monétaire européen dans le courant du mois de septembre, et qui vient heureusement de se calmer, a soulevé une question fondamentale: sommes-nous prêts à entrer dans la voie de l'Union économique et monétaire esquissée par Maastricht, ou cela est-il prématuré? Autrement dit, le degré de convergence est-il encore trop bas pour préparer, même pour 1997, l'union?

Selon la commission, la réponse ne saurait être plus claire: ce n'est pas moins d'Europe qu'il faut aujourd'hui, mais plus d'Europe. Ce n'est pas en retournant vers les querelles entre monétaristes et économistes de la décennie 1970, que l'on fera progresser l'Europe. Ce stade paraît, aujourd'hui, tout à fait dépassé et Maastricht apporte une solution par le choix délibéré que le traité avance pour réunir les deux options parallèles, celle des économistes et celle des monétaristes qui ont bloqué la progression de la Communauté jusqu'à la moitié de la décennie 1980.

Rappelons aussi les raisons d'être de l'Union économique et monétaire en quelques points:

Premièrement, sans l'Union économique et monétaire la liberté de circulation des hommes, des capitaux, le droit d'établissement, et même la liberté de circulation des biens et les prestations de services, risquent toujours d'être affectés par des crises monétaires ou des politiques économiques incompatibles.

Deuxièmement, la création d'un territoire communautaire unique sera toujours précaire, si ce dernier n'est pas assorti de politiques convergentes et d'une monnaie unique.

Troisièmement, les aspects psychologiques importants sont rencontrés par l'unité monétaire commune.

Quatrièmement, des politiques économiques convergentes et harmonisées permettent une croissance meilleure.

Cinquièmement, le Marché unique permet aux consommateurs des choix meilleurs, adaptés en connaissance de cause.

Sixièmement, l'Union économique et monétaire crée les conditions de l'irréversibilité de l'unité du marché.

Septièmement, la solidarité communautaire entre pays d'un niveau de vie différent est prévue par l'UEM.

Huitièmement, la querelle entre monétaristes et économistes, qui a fait capoter, par exemple, le plan Werner, est réglée par l'équilibre assuré dans le traité.

Neuvièmement, les abandons de souveraineté que déplorent d'aucuns sont déjà réalisés dans les faits, et ne font que l'objet d'une acceptation dans le traité, que ce soit sur le plan monétaire ou sur le plan budgétaire, puisque tant la politique du change, celle de la monnaie ou celle des déficits de la dette publique que leur mode de financement sont depuis longtemps déjà considérés comme des éléments d'intérêt commun.

Dixièmement, la souveraineté fiscale est considérée comme essentielle puisque les mesures fiscales requièrent toujours l'unanimité. Elle est cependant déjà largement illusoire. L'Acte unique prévoyait déjà une harmonisation de la fiscalité indirecte et le rapport Ruting met l'accent sur l'harmonisation des mesures en matière de fiscalité des sociétés pour que le territoire de la Communauté soit unique. Dans les autres formes de fiscalité, comme celle des personnes physiques, et la parafiscalité, c'est-à-dire la sécurité sociale, il existe en pratique des limites précises qu'aucun pays ne peut plus franchir, le marché se charge ici de l'harmonisation.

Onzièmement, pour les pays — dont la Belgique ne fait pas partie — qui auraient eu recours, en raison de leur situation économique moins bonne que celle des pays de l'Europe du Nord, aux instruments qu'ils abandonnent dans le traité pour échapper à certaines des conséquences de leur niveau de développement insuffisant, de nombreux ajustements restent permis: les migrations, la flexibilité salariale, et surtout la solidarité communautaire joue à plein dans ce domaine — des transferts budgétaires considérables résultant, notamment des fonds structurels: FEOGA, fonds sociale, FEDER, réseaux européens et surtout le très important Fonds de cohésion dont le développement est prévu dans le traité.

Douzièmement, le traité réalise un équilibre souple entre l'attribution aux gouvernements du rôle majeur dans la politique économique et budgétaire et à l'Union du rôle majeur dans la politique monétaire et de change, conciliant à la fois subsidiarité et homogénéité.

La base même de l'Union économique et monétaire a été le système monétaire européen en vigueur depuis 1979, caractérisé par quatre points essentiels: une marge de fluctuation limitée à 2,25 p.c. entre les monnaies, une coordination étroite entre les politiques monétaires, économiques et budgétaires des Douze, un Fonds européen de coopération monétaire, créé dès 1973, disposant de 20 p.c. des réserves en or et dollars des Etats membres, et un mécanisme de soutien à court terme, en cas de déséquilibre monétaire grave d'un Etat membre.

Le fonctionnement de l'Union économique et monétaire sera possible parce qu'il se base sur le système monétaire européen qui a fonctionné, malgré des avatars, à la satisfaction de ceux qui y ont participé pendant les treize dernières années.

L'Union économique et monétaire présente aussi, dans le domaine des relations extérieures de l'Europe, une possibilité d'acquis supplémentaires considérables, et ce, aussi, sur le plan politique. L'accord sur l'Union économique et monétaire répond en effet à la conscience croissante de la nécessité pour l'Europe de consolider sa place sur la scène économique internationale, face au bloc nord-américain en création et aux forces économiques asiatiques en pleine expansion.

Est venue s'ajouter à ce défi économique externe l'évolution que les pays de l'Europe de l'Est et de l'Europe centrale ont traversée sur le plan économique et politique. Les nouvelles démocraties reconnaissent une valeur de référence dans la Communauté européenne en ce qui concerne la réalisation économique en cours en son sein, ainsi que dans son fonctionnement de plus en plus démocratique.

Les négociateurs du Sommet de Maastricht ne pouvaient par ailleurs éluder la pression exercée sur leurs travaux par les Etats candidats à l'adhésion. Le Sommet de Maastricht avait pour mission d'affirmer la crédibilité des Douze. Des Etats aussi différents que les sept membres de l'Association européenne de libre échange, dont quatre ont déjà annoncé leur volonté d'adhérer à la Communauté, mais aussi des pays comme Chypre, Malte et la

Turquie, attendent sans aucun doute avec une grande attention la ratification de l'Union économique et monétaire, composante essentielle du Traité de Maastricht. La base de départ est le système monétaire européen, depuis lequel débute la progression vers le stade final de l'union.

Cinq caractéristiques principales sont à relever dans cette progression vers la phase finale de l'UEM:

Primo, l'achèvement du marché intérieur: c'est la condition nécessaire — mais insuffisante — à la réussite de l'Union économique et monétaire. Nous y serons, en principe, dès le 1er janvier 1993.

Secundo, la convergence comme enjeu principal dans la progression vers l'Union économique et monétaire. Il faut distinguer deux formes de convergence:

La première dans le traité, la convergence volontaire d'un certain nombre de politiques est traduite en quatre critères: la stabilité des prix, la situation saine des finances publiques qui exclut l'existence d'un déficit excessif, le respect des marges de fluctuation normales au sein des mécanismes du taux de change du système monétaire européen, et la stabilité de la convergence dans l'établissement du taux d'intérêt à long terme.

Rappelons que, pour cette première forme de convergence, un certain nombre de problèmes se posent à notre pays. Il s'agit essentiellement des deux normes relatives aux finances publiques: une norme de flux qui nous indique que le solde net à financer normalisé sur des bases communes à la Communauté ne peut excéder 3 p.c. du PIB, une norme de réserve: le stock de la dette pour tous les pouvoirs publics et parapublics ne peut dépasser 60 p.c. du PIB.

Nous constatons cependant que, d'après les débats qui se sont déroulés dans l'élaboration du Traité de Maastricht, ces deux normes budgétaires sont exprimées plutôt en termes dynamiques qu'en termes statiques: l'accent est mis sur l'évolution favorable des finances publiques vers ces deux normes. Ceci est le plus clair dans le cas de la norme de réserve: en 1996, il ne faut pas être nécessairement sous le cap des 60 p.c. mais il faut avoir évolué de façon significative en cette direction, si on l'a dépassée. Pour la Belgique, la seule norme susceptible d'être atteinte est celle du flux et non celle du stock.

La deuxième forme de convergence concerne un certain nombre de données macro-économiques ayant trait au niveau de vie dans et entre les Etats membres et s'exprime en PIB par habitant. Ce critère est primordial pour les pays de l'Europe du Sud et pour l'Irlande. La réponse du traité en cette matière est le renforcement de la cohésion sociale et économique, qui repose sur trois piliers: une nouvelle répartition des dépenses budgétaires grâce aux fonds structurels, la création d'un nouveau fonds: le Fonds de cohésion économique et sociale, et l'engagement politique d'examiner les moyens européens propres afin d'améliorer la cohésion qui forme l'enjeu principal du «paquet Delors II» qui viendra incessamment en discussion.

Tertio, le rythme de la progression vers l'Union monétaire européenne: ce rythme est pratiquement préétabli dans tous ses éléments. Trois phases sont prévues: la première a eu lieu le 1er juillet 1990; la deuxième prendra cours le 1er janvier 1994; la troisième est prévue à partir du 1er janvier 1997 ou du 1er janvier 1999.

Quarto, la caractéristique de l'irréversibilité du processus vers l'Union économique et monétaire: avec la cohésion économique et sociale, ce point a constitué l'enjeu majeur des arbitrages du Sommet de Maastricht. Cette irréversibilité est de nature différente selon qu'il s'agit de l'Union économique ou de l'Union monétaire. L'irréversibilité ayant trait à l'Union économique signifie essentiellement que le passage aux phases 1 et 2 sera automatique: après la ratification du traité, il n'y aura plus d'autre décision politique requise pour la réalisation de l'Union économique.

S'agissant de l'Union monétaire, la teneur de l'irréversibilité est différente. En effet, dans le domaine relatif à la progression de la Communauté vers la troisième phase, il n'y aura plus d'autre compte du choix qui s'imposera le 1er janvier 1997.

Si la décision relative à cette phase définitive n'intervient pas le 31 décembre 1996 sur base de la masse critique des Etats — la moitié plus un — en état de convergence, le traité prévoit le passage automatique, au 1er janvier 1999, sans masse critique et sans appréciation d'opportunité par un Conseil. Je rappelle qu'un débat a eu lieu en commission à ce sujet, qui a révélé un certain degré d'ambiguïté, quant à l'échéance ultime de 1999, qui pourrait être dépassée.

Toujours concernant l'irréversibilité de l'Union monétaire, constatons que l'entrée de chaque Etat membre en troisième phase s'appuie sur les principes de non-discrimination et de non-obligation. Aucun Etat membre ne peut être contraint à entrer dans l'Union économique et monétaire. Ceux qui n'en seront pas membres au début de la troisième phase pourront y entrer ultérieurement en satisfaisant exactement aux mêmes critères que ceux qui les auront précédés.

Il y a irréversibilité dans la mesure où les Etats membres qui ne seront pas encore membres de l'Union, auront le statut de membre avec dérogation : ils ont le droit d'y entrer et se trouvent en quelque sorte dans l'antichambre.

Quinto, d'une nette propension à l'intergouvernemental, on passe à une solution largement communautaire de la progression dans la phase finale.

Cette troisième et dernière phase, définitive, comporte quatre caractéristiques principales. Première caractéristique : la dynamique de l'Union économique est de type vertical entre le pôle des organes de la Communauté européenne, Conseil et Commission, et le pôle des Etats membres. Ensuite, la dynamique de l'Union monétaire, elle, est de type horizontal entre le pôle des institutions de la Communauté européenne, Conseil et Commission, et celui du Système européen des banques centrales avec en son sein la Banque centrale européenne. J'ai déjà évoqué l'irrévocabilité de cette troisième phase, qui ne prévoit, même en cas d'aggravation du déficit budgétaire, aucune exclusion, mais bien des sanctions budgétaires. La monnaie unique sera introduite progressivement mais irrévocablement. Enfin, rappelons que cette organisation de l'Union monétaire est pleinement communautaire.

J'en viens aux conclusions. Il convient d'abord de constater que le pouvoir économique et monétaire des Etats membres est déjà fortement limité dans les faits. La souveraineté est un leurre. Tant le franc français que la livre, la peseta ou la lire en ont témoigné en septembre dernier.

Par le Traité sur l'Union européenne, la souveraineté économique et monétaire des Etats membres disparaîtra quasi intégralement comme pouvoir autonome. Cependant, les Etats membres participeront à la prise de décision au niveau communautaire dans le chef de la majorité des membres.

Au cours des débats, de nombreux membres ont émis des réserves quant à la pertinence des critères de convergence. Ils ont déploré que des critères, tels que le pouvoir d'achat ou les niveaux d'emploi et de protection sociale, n'aient pas été retenus. Des critiques ont également porté sur l'absence de communautarisation du volet fiscal et sur le manque de décision à la majorité en ce domaine. Nombreuses ont été aussi les observations relatives à l'insuffisance du degré de contrôle du Parlement européen par rapport à celui, en voie de disparition, des Parlements nationaux.

Malgré ces différentes lacunes, l'Union économique et monétaire est ressentie comme une nécessité et l'entrée de la Belgique en phase trois avec le premier groupe d'Etats est primordiale aux yeux de la majorité des membres de la commission.

Cette conviction constitue pour certains membres un choix nécessaire devant les effets jugés désastreux d'une éventuelle non-appartenance de la Belgique au premier groupe d'Etats accédant à l'Union économique et monétaire.

Cependant, durant les mois de septembre et octobre derniers, face au raz de marée qui a secoué le système monétaire européen et aux surprises des référendums, on a assisté à un certain nombre d'initiatives — tout du moins verbales — en vue de rencontrer les critiques dont le traité faisait l'objet.

Constatons d'ailleurs, à ce sujet, que des mouvements contradictoires animent les auteurs de ces propositions. Certains veulent accélérer le processus et, éventuellement, acceptent la création de

deux blocs monétaires. D'autres souhaitent, au contraire, retarder les échéances de 1996 ou de 1999, pour éviter l'Europe à deux vitesses.

En matière d'élargissement, certains souhaitent l'adhésion rapide des nouveaux membres, essentiellement ceux qui proviennent de l'AELE qui pourraient apporter une importante contribution sous l'angle démocratique, financier ou monétaire. D'autres, au contraire, veulent la différer au-delà de 1995, éventuellement jusqu'en 1997, pour éviter le risque d'un affaiblissement du mouvement d'approfondissement, surtout avant la Conférence intergouvernementale prévue pour 1996.

La dernière contradiction est la suivante : certains ont estimé que dans le domaine monétaire, le mouvement vers des taux rigides et stables était trop rapide; d'autres, ayant l'opinion inverse, soulignent l'intérêt de taux de change flexibles pendant un certain temps.

J'en arrive à ma conclusion. Tous les événements qui se sont déroulés au cours des deux derniers mois prouvent que le traité doit être ratifié rapidement et sur base d'une résolution sans faille. Nous pourrions ainsi démontrer que l'Europe reste le phare, le centre d'appel autour duquel pourront se rallier les pays européens qui n'ont pas commencé l'aventure en même temps que nous, en 1951 et en 1957. Par une politique hésitante, nous risquerions de défaire ce qu'en quarante ans, nous avons essayé de construire. La majorité qui a voté, deux fois, en commission, l'a compris. En tant qu'Européen et comme rapporteur, je ne puis que m'en réjouir. (*Applaudissements.*)

M. le Président. — La parole est à M. Henneuse, rapporteur.

M. Henneuse, rapporteur. — Monsieur le Président, la ratification du Traité de Maastricht a suscité et suscite encore un débat dans les divers Etats membres de la Communauté. C'est une première car les citoyens se sentent interpellés par les modifications substantielles qu'apporte le traité.

Maastricht ne constitue cependant pas une révolution institutionnelle mais s'inscrit notamment dans le prolongement des modifications du Traité de Rome, introduites par l'Acte unique en 1986.

Dans deux mois à peine, le 1er janvier 1993, à la suite des dispositions établies par l'Acte unique européen, la Communauté des Douze deviendra un espace libre pleinement unifié. Les nouvelles frontières externes qui séparent les pays membres des pays tiers deviendront, selon les Accords de Schengen, les remparts de l'Europe contre l'immigration clandestine et le terrorisme. L'Europe est prête pour sa grande toilette de 1993.

Ce 1er janvier, l'Europe ne connaîtra plus ni frontières intérieures ni barrières douanières. La Communauté du charbon et de l'acier de l'après-guerre est rapidement devenue celle des Six, puis des Douze, et enfin celle, imminente, du Grand Marché unique. Un immense champ d'expériences, de dialogues, d'échanges, s'ouvre à nous, où hommes, cultures, marchandises, capitaux et services circuleront librement pour le mieux-être de tous.

Dans l'esprit des signataires du Traité de Maastricht, il était indispensable de donner une consistance à cet accord, avant tout économique, pour qu'il révèle une âme. En outre, puisque les Douze avaient une ambition culturelle, politique, pour n'être pas qu'un conglomérat de marchands, il fallait un traité.

Ainsi Maastricht est-il la poursuite de la construction de la maison européenne. Il est bon de se souvenir qu'à une époque pas si lointaine, on édifiait la ligne Maginot; aujourd'hui, l'on achève le tunnel sous la Manche! Soixante millions de morts depuis Jules César, cela suffit pour l'Europe!

Arrêter le massacre et mettre en commun nos forces et nos richesses, telle fut l'idée dominante des pères fondateurs de la Communauté. Quarante-cinq années plus tard et après la guerre du Golfe, à l'heure où l'instabilité règne toujours au Proche-Orient, alors que l'Afrique part à la dérive, que le démantèlement de l'empire communiste fait place aux pires inquiétudes, que l'on massacre encore à mille kilomètres de Bruxelles, le fait que douze pays parmi les plus développés de la planète aient décidé de laisser leurs armes au vestiaire, de témoigner ensemble de leur culture démocratique afin de mieux la transmettre plutôt que d'attiser des

rivalités ancestrales, tout ceci constitue en soi un immense motif de soulagement et d'espoir dans un monde qui ne cesse de se déchirer.

Cette paix durable, scellée entre les ennemis d'hier, devrait, à elle seule, gagner les suffrages des anti-européens les plus convaincus. Si aujourd'hui pour demain et pour les décennies à venir, il ne devait rester à l'Europe qu'une vertu, celle d'éviter dorénavant de se faire la guerre, quelle victoire ce serait sur l'histoire!

C'est clair et évident, avec l'Europe de la prospérité, il faut construire l'Europe du droit, de la démocratie et de la paix: un havre de tranquillité dans une région du monde encerclée par des conflits de toutes natures et des nationalismes exacerbés, le tout dans une période maudite où aucun des grands pays industrialisés, des Etats-Unis au Japon et à la Grande-Bretagne, ne parvient à sortir de la crise.

La période est délicate et le travail d'organisation est tout aussi délicat. Ainsi, afin d'éviter une dérive chaotique du Marché unique, des dispositions-cadre se révélaient nécessaires. C'est pourquoi, depuis le sommet de Rome en décembre 1990, les douze Etats membres ont négocié au sein de deux conférences intergouvernementales, l'une relative à l'Union politique, l'autre à l'Union économique et monétaire, et leurs travaux ont débouché sur un document approuvé par le Conseil en décembre 1991 et signé à Maastricht, le 7 février 1992.

La négociation fut rude; un texte de compromis en est quand même sorti. Les difficultés rencontrées traduisent toutefois l'impossibilité d'une éventuelle renégociation du Traité de Maastricht à court terme. Cette impossibilité est accentuée par des situations équivoques remarquées au cours du processus de ratification du traité par certains Etats membres. En effet, le rejet du Traité de Maastricht n'a pas toujours la même signification; pour certains, le traité va trop loin dans l'intégration européenne, pour d'autres, il n'est pas assez ambitieux. C'est toute la rivalité entre Européens convaincus et ceux qui ne voient dans l'Europe que les intérêts économiques et financiers.

Si le Traité de Maastricht constitue un progrès indispensable, notamment au bon fonctionnement du Marché unique, il faut constater néanmoins qu'il souffre de certaines carences.

C'est manifeste en ce qui concerne l'Europe sociale. Le traité ne modifie en rien le chapitre relatif aux affaires sociales. Le seul apport en la matière réside dans un protocole annexe au traité, auquel le Royaume-Uni s'est encore dérobé, parce que ses partenaires lui ont proposé l'*opting out* afin de progresser à onze. Le texte du protocole est relativement faible, car les négociateurs avaient espéré ainsi forcer l'adhésion du Royaume-Uni. Malgré cela, ce dernier s'est exclu du système, ce qui entraîne un risque de dumping social, lequel freinerait toute politique sociale menée même au sein des onze. Ce système consacre une Europe sociale à deux vitesses.

L'esprit de d'Artagnan, le mousquetaire français mort à Maastricht et dont la devise était «un pour tous, tous pour un», n'a donc pas réussi à convaincre les négociateurs de la fière Albion! C'est regrettable!

Un autre aspect insuffisant est le contrôle sur les capitaux. Récemment, lors des tensions au sein du système monétaire européen, des transferts de capitaux ont pu être constatés, notamment de l'Allemagne vers le Luxembourg. De tels agissements peuvent évidemment provoquer des problèmes de stabilité monétaire et fiscale.

Quant à la politique extérieure, elle est nettement insuffisante. La politique étrangère et de sécurité commune est une matière de politique intergouvernementale, dont toute décision se prend à l'unanimité; d'où le risque de blocage. De plus, le champ d'application des actions communes relevant de cette politique est très limité. La PESC ne se substitue pas aux politiques nationales en la matière, certains Etats étant trop soucieux de préserver leur souveraineté en matière de politique étrangère et de défense.

D'autres difficultés pourraient surgir dans le domaine budgétaire. Notre collègue M. Harry vient d'en parler. Les conditions imposées par les programmes de convergence pour accéder au «club» de la monnaie unique sont telles que les temps seront durs pour la plupart des Etats membres. Il faut toutefois insister sur le

fait que nos difficultés budgétaires datent de bien avant le Traité de Maastricht et que sans l'encadrement prévu par celui-ci, la situation serait encore plus difficile à gérer.

Enfin, une carence d'ordre institutionnel persiste; elle est connue sous l'étiquette de «déficit démocratique». Bien qu'améliorant la situation antérieure, le traité n'attaque pas le mal à la racine.

Certes, le Parlement européen accroît ses pouvoirs, notamment en recevant un droit de codécision, équivalant à un droit de veto et un droit d'amendement, mais malheureusement selon une procédure lourde et complexe. La prochaine étape de la réforme du traité devrait prévoir non seulement un accroissement substantiel des pouvoirs du Parlement européen, mais aussi une simplification des procédures décisionnelles.

Néanmoins, le Traité de Maastricht constitue une avance sérieuse dans l'intégration européenne, et ce dans divers domaines.

Tout d'abord, un volet essentiel du Traité de Maastricht est l'Union économique et monétaire; elle constitue l'aboutissement logique du Grand Marché intérieur instauré par l'Acte unique en 1987, lequel se concrétise par la libre circulation des personnes, des marchandises, des capitaux et des services sur l'ensemble du territoire communautaire. Afin que ce Marché unique fonctionne de manière optimale, il faut supprimer l'obstacle des monnaies différentes.

Mais préalablement à l'introduction d'une monnaie unique, il est impératif que les économies nationales soient plus ou moins semblables afin d'éviter de graves tensions entre Etats. C'est pourquoi chaque Etat a l'obligation de présenter un plan pluriannuel de convergence garantissant la stabilité des prix et la santé de ses finances publiques.

En ce qui concerne la Belgique, les seules difficultés qui se présentent sont connues: il s'agit du déficit budgétaire et du niveau d'endettement public.

Faut-il insister sur le fait que les différents gouvernements belges et maintenant régionaux n'ont pas attendu Maastricht pour faire preuve de rigueur budgétaire? Ces contraintes existeraient, même sans le traité en question. Avec Maastricht, elles s'inscrivent dans un cadre à la fois plus global et plus précis permettant, à terme, d'accéder à l'unification monétaire.

La monnaie unique s'inscrit dans le développement du système monétaire européen. Ce dernier, ayant créé l'écu, un panier de monnaies européennes, a permis une plus grande stabilité au niveau des monnaies et de l'inflation, et ce dans un contexte trouble depuis la fin du système de Bretton Woods. L'écu, unité de compte européenne, a pu ainsi rivaliser avec la suprématie du dollar sur les marchés monétaires internationaux.

Toutefois, des voix se sont élevées ces dernières années contre une tendance hégémonique de l'Allemagne dans le SME. L'influence de la Bundesbank est considérable dans le système actuel. Ce dernier devait donc être modifié.

Par ailleurs, certains Etats se sont inquiétés de la perte future de leur souveraineté en matière monétaire. A dire vrai, cette souveraineté n'existe déjà plus. Au sein du SME s'est constituée une zone Deutsche Mark, qui mène le navire européen.

Le Traité de Maastricht a tenu compte de ces considérations en créant un Système européen de banques centrales, couronné par une Banque centrale européenne. Grâce à la participation des Etats à ce nouveau système, chacun pourra espérer retrouver une part de souveraineté et le droit à la parole dans la conduite de la politique monétaire commune.

En outre, la convergence économique préalable à l'unification monétaire implique une solidarité communautaire exprimée par une action importante en faveur des régions défavorisées. C'est pourquoi le traité prévoit la création d'un Fonds de cohésion destiné aux quatre Etats membres les moins riches.

Enfin, l'unification monétaire devrait s'inspirer de l'expérience belgo-luxembourgeoise, l'UEBL, pratiquant de longue date la monnaie unique avec succès.

En ce qui concerne l'Union politique, deuxième volet du Traité de Maastricht, c'est la première fois dans l'histoire de la construction européenne que la volonté d'un objectif politique apparaît

même si, pour certains, il reste trop modeste. Cet aspect se traduit symboliquement par la substitution de l'Union européenne à la Communauté économique européenne.

La modestie du projet vient du fait que le débat entre fédéralistes et confédéralistes n'est pas clos. L'économie ayant toujours primé sur le politique, l'UEM est davantage fédéraliste que les aspects politiques et de justice notamment, lesquels apparaissent plutôt confédéralistes.

L'important est que Maastricht instaure une avance globale de la construction européenne, malgré certains aspects insuffisamment pris en compte.

Il faut rappeler que le Traité de Maastricht est le résultat d'un compromis difficile à obtenir. C'est pourquoi certains points importants du mémorandum belge n'ont pas été repris, notamment ceux qui concernent la résorption du déficit démocratique et du déficit social ainsi que l'élaboration d'une approche communautaire de la politique étrangère et de sécurité commune. L'intégration politique, la justice et l'intérieur, qui demeurent des approches intergouvernementales, requièrent toujours des décisions à l'unanimité.

La critique ne doit toutefois pas minimiser les apports du traité afin de combler de déficit démocratique.

Une nouvelle notion très importante est apparue: celle de la citoyenneté européenne, laquelle ne se substitue pas à celle de l'Etat membre, mais la complète. Cette citoyenneté de l'union engendre des droits, parmi lesquels le droit de vote et d'éligibilité des citoyens de la Communauté aux élections municipales et européennes dans l'Etat membre où ils résident, et ce dans les mêmes conditions que les ressortissants de cet Etat. Des dérogations à ces dispositions sont prévues pour certains Etats dans certaines conditions; c'est le cas notamment de la France, laquelle a fait d'élus locaux des électeurs indirects pour des institutions comme le Sénat.

Le droit de vote et d'éligibilité doit encore recevoir ses modalités d'application, dont l'initiative revient à la Commission, avant le 31 décembre 1994. Certains Etats ont déjà pris des initiatives constitutionnelles pour cette éventualité.

D'autres droits acquis avec la citoyenneté sont le droit de circulation et de séjour sur l'ensemble du territoire de l'union, la protection diplomatique et consulaire dans les Etats tiers pour tout citoyen européen auprès des ambassades et des consulats de l'ensemble des Etats membres.

De surcroît, tout citoyen européen peut présenter une pétition au Parlement européen et soumettre ses problèmes à un médiateur nommé par le Parlement européen.

Enfin, la citoyenneté de l'union est une notion dynamique, appelée à évoluer au fur et à mesure que progressera l'Union politique. Le traité prévoit ainsi que le Conseil pourra, à l'unanimité, arrêter des dispositions visant à compléter les droits actuels.

Quant au fonctionnement démocratique de nos institutions, un effort a été entrepris afin d'accroître les pouvoirs du Parlement européen. Ce dernier reçoit une forme de droit de veto dans le processus décisionnel sous la procédure de codécision et de coopération, laquelle est toutefois ardue, car huit étapes sont prévues pour son déroulement.

Le Parlement européen voit également son contrôle démocratique élargi avec le droit d'enquête, la possibilité de création de commissions, l'accueil de pétitions et l'installation d'un médiateur. En outre, le contrôle budgétaire du Parlement européen a été renforcé. Ce dernier intervient aussi dans la désignation des membres de la Commission ainsi que de son président. Il voit également ses règles de la saisine de la Cour de Justice élargies.

Par ailleurs, la Commission européenne, mise à mal par de farouches opposants à la construction européenne, a quand même préservé son droit d'initiative.

Quant à la Cour des comptes européenne, elle devient une institution de plein exercice.

Un autre aspect de la démocratisation réside dans l'instauration du principe de la subsidiarité, lequel prévoit de prendre une décision dans une matière au niveau où l'on est le plus efficace et le plus proche du citoyen. Cette notion manque toutefois de clarté et

peut entraîner un désaccord entre Etats sur sa portée. Il n'empêche que cela constitue un pas vers une démocratisation accrue et vers une moindre bureaucratie. Ce principe permet de conserver une importance aux Etats membres et aux régions selon les compétences envisagées. Ces dernières ne sont pas négligées dans l'échafaudage européen, car est créé un Comité des régions, lequel sera chargé d'émettre un avis général relatif aux matières pour lesquelles un tel avis est obligatoire. De plus, il pourra également émettre un avis d'initiative sur n'importe quelle autre matière. La Belgique y comptera douze sièges, lesquels seront répartis entre entités fédérées.

En outre, selon les compétences envisagées, des ministres des Communautés et des Régions pourront participer aux débats et aux votes aux Conseils de ministres européens, en représentant leur Etat membre.

Pour leur part, les parlements nationaux verront leur rôle accru, notamment par une association aux conférences intergouvernementales.

Il faut être clair: le fait de dire « non » au Traité de Maastricht constitue en réalité un blocage dans l'édification européenne. Ceux qui estiment que le Traité de Maastricht ne va pas assez loin ne devraient pas associer leur insatisfaction au « non » des anti-Européens.

Pour l'extérieur, la ratification du Traité de Maastricht permet de conforter un pôle de stabilité et de sécurité, tant espéré par les Etats de l'Europe centrale et orientale. C'est particulièrement important, surtout au moment où nous connaissons une renaissance du nationalisme aux effets redoutables. Le réveil des sentiments nationalistes et ethniques, associé au développement d'une mentalité visant à se désolidariser, démontre l'importance du Traité de Maastricht, lequel renforce l'intégration européenne, et combat ainsi l'égoïsme local et régional. Il est vrai qu'un Etat multiculturel n'est pas très naturel et que les peuples d'Europe ne sont pas habitués à une telle situation.

Faut-il se souvenir que l'Europe constitue également un grand espoir pour la Belgique, qui accueille sur son territoire une grande partie des institutions européennes? Un « non » ou un « oui » timide de la Belgique l'affaiblirait dans sa bataille pour le siège des institutions.

Cet argument un peu égoïste, sinon « nombriliste », ne doit pas faire oublier que l'Europe est avant tout une idée de visionnaire: vision de conquérant, tel Napoléon, ou de poète, tel Victor Hugo.

Espérons donc que pourra peut-être se réaliser la prophétie de Victor Hugo, Européen illustre, qui je me permets de citer: « Au vingtième siècle, il y aura une nation extraordinaire... Elle sera illustre, riche, puissante, pacifique, cordiale au reste de l'humanité. Elle aura la gravité douce d'une amie... Elle aura quelque peine à faire la différence entre un général d'armée et un boucher... Elle s'appellera l'Europe et aux siècles suivants, plus transfigurée, encore, l'humanité. » (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Backer, rapporteur.

De heer De Backer, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, allereerst dank ik de leden van de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen voor het vertrouwen dat zij in mij hebben gesteld om mij het verslag over het Verdrag van de Europese Unie mee te laten opstellen. Ik dank ook de diensten van de Senaat voor de aangegane en doelgerichte samenwerking. Namens de mederapporteurs en alle leden van de commissie dank ik ook voorzitter De Croo voor de deskundige manier waarop hij de besprekingen heeft geleid.

De besprekingen in de commissie werden op een serene en diepgaande wijze gevoerd. Na wat reeds in de Kamer werd besproken, hebben de intervenanten ervoor gezorgd dat, doorheen nieuwe vraagstellingen en verdere beschouwingen, de lezing van en het inzicht in het verdrag klaarder en duidelijker is geworden.

Teneinde geen verbaal geweld te plegen op de rijkdom van de uiteengezette ideeën, zal ik als rapporteur waarheidsgetrouw, maar beknopt weergeven wat enerzijds door de leden werd vertolkt en anderzijds wat de regering als visie en antwoord liet noteren. Inzake het buitenlands- en veiligheidsbeleid werd in het rap-

port van het Adviescomité voor de Europese aangelegenheden gewezen op de noodzaak van een eigen Europees veiligheidsbeleid in bondgenootschap met de andere Westerse bondgenoten.

In de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen opperde een lid echter de bedenking dat voor het buitenlands- en veiligheidsbeleid het verdrag wel de grondslag legt, maar dat de uitwerking zeer vaag blijft. Alles hangt niet enkel af van de politieke wil die men aan de dag legt, maar ook van het vermogen verder te gaan dan de intentieverklaringen van het verdrag. Verder was men van mening dat na het realiseren van de militaire eenheid er automatisch een gemeenschappelijke buitenlandse politiek tot stand zal komen. Hiervoor dient er onvermijdelijk een gemeenschappelijke grondwet te worden opgesteld.

Op het vlak van de samenwerking inzake justitie en binnenlandse zaken heeft de commissie gewezen op de grote uitdagingen van nu. Zo is er bijvoorbeeld de internationale criminaliteit, de drugproblematiek en de illegale immigratie. Deze enkele voorbeelden vormen stuk voor stuk probleemstellingen die slechts op internationale schaal een oplossing kunnen krijgen.

Een even grote, zonet de grootste uitdaging, situeert zich op het vlak van het leefmilieu. Een lid laat opmerken dat dankzij de eisen inzake grotere overeenstemming van de landen uit Zuid-Europa, het verdrag nieuwe, zij het nog erg beperkte middelen inzake milieu bevat. Niettegenstaande dit positief gegeven wijst een lid er toch op dat er in de ecologische problematiek weinig duidelijkheid heerst. Het ecologisch Europa dient vanuit de lidstaten en de regio's degelijk te worden voorbereid. Er bestaat ter zake dus ontgoocheling. Tevens wordt gesteld dat de gebieden waar de economische groei niet als enig principe wordt gehanteerd, voor de Europeanen juist de uitgelezen vakantieoord zijn. Toch stelt de Europese Gemeenschap de groei wel als alleenzalmakende gedachte voorop. In die optiek is Europa nog te weinig bekommerd om de ecologische bezorgdheid van een groot deel van de bevolking. Het gaat immers om het beschermen en het ordenen van de ruimte.

Tot slot hadden de toezeggingen betrekking op de verschillende facetten van de cultuur.

Hier verheugde een lid zich erover dat er geen inmenging zal plaatshebben op het culturele vlak. Volgens het Verdrag van Maastricht zal Europa immers geen bedreigende maatregelen kunnen nemen die de culturele eigenheid in gevaar brengen.

Het lid vreest echter voor de randgevallen, waarbij culturele goederen, zoals boeken, verhandelbaar zijn. Is een boek een economisch of een cultureel gegeven? In de discussie over de vaste boekenprijs blijken twee benaderingen: enerzijds de noordelijke benadering van Nederland en de Scandinavische landen en anderzijds de marktbenadering vanuit het zuiden. Maken de media deel uit van de cultuur of van de handel? Wij kennen subsidies toe aan de communicatie omdat we deze als een cultureel goed beschouwen, de media groeien de facto echter steeds meer uit tot een commerciële bedoening.

Ook aan andere maatschappelijke verschijnselen zijn ongetwijfeld tal van markteconomische en culturele aspecten verbonden. Hierover rezen nogal wat bezwaren.

De minister van Buitenlandse Zaken gaf een omstandig antwoord op de talrijke opmerkingen van de leden.

Voor het buitenlands- en veiligheidsbeleid verwees hij in eerste instantie naar het memorandum van de vorige regering waarin werd gepleit voor een communautaire benadering, waaraan helaas geen gevolg werd verleend.

Voorts betreurde de minister dat het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid intergouvernementeel is gebleven. De samenwerking zal voortaan echter worden uitgebreid tot alle domeinen. Elk probleem in verband met de buitenlandse politiek of met het veiligheidsbeleid kan door een van de lidstaten of door de commissie te berde worden gebracht. Overigens werd het begrip «gemeenschappelijk optreden» ingevoerd, vastgesteld op grond van geografische of veiligheidscriteria. De geografische criteria zijn vanzelfsprekend. Het gaat om vier gebieden of vier dossiers: Joegoslavië, Centraal-Europa, Oost-Europa en het Midden-Oosten. Met het oog op het veiligheidsbeleid zal aandacht worden geschonken aan het ontwapeningsproces, de wapenbeheersing en de non-proliferatie.

Nog belangrijker is dat men zich uitspreekt voor een veiligheids- en defensiebeleid waarvan de militaire arm de Westeuropese Unie (WEU) is, die zijn secretariaat overbrengt naar Brussel en die reeds een cel voor planning heeft opgericht.

Een zekere inlooperperiode is ongetwijfeld noodzakelijk en conflicten tussen de NAVO en de WEU moeten worden vermeden. Het spreekt vanzelf dat de WEU, die verantwoordelijk is voor de Europese defensie, de Europese pijler van de NAVO blijft.

In die optiek dient de samenhang tussen het gemeenschappelijk veiligheidsbeleid en het defensiebeleid in Europa te worden versterkt, zonder dat de transatlantische solidariteit in het gedrang komt. Voor sommige wrijvingen tussen de WEU en de NAVO kan een oplossing worden gezocht.

De minister onderstreepte nog dat men, in deze aangelegenheid, het belang van de genomen beslissingen niet kan ontkennen, ook al blijven zij op bepaalde punten onvolkomen.

De intergouvernementele aanpak blijft gelden voor alles wat te maken heeft met samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken. Dat wil zeggen dat de beslissingen bij eenparigheid worden genomen. Dienaangaande voorziet het verdrag in tal van procedures en protocollen van overeenkomsten.

Zeer belangrijk is ook dat het Verdrag van Maastricht terdege rekening houdt met de ecologische werkelijkheid. België had veel verder willen gaan en wenste dat het principe van «duurzame ontwikkeling» in het verdrag werd opgenomen, maar dit werd niet aanvaard. In het verdrag wordt slechts gesproken over «niet-inflatoire groei met inachtneming van het milieu». België wenste tevens de vermelding van een gemeenschappelijk beleid, maar artikel 3K spreekt enkel van een «beleid op het gebied van milieu».

Wat evenwel wel bereikt werd, is de vermelding van de internationale dimensie, het invoeren van het begrip «preventieve politiek» en de eis dat de leefmilieubescherming op alle gebieden van het gemeenschappelijk beleid wordt geïntegreerd. Verder voorziet het verdrag eveneens in middelen om verplichtingen inzake het leefmilieu na te komen. Hiermee wordt bedoeld het Cohesiefonds bestemd voor Portugal, Spanje, Ierland en Griekenland, landen waarvan het BNP minder dan 90 pct. van het gemiddelde van het BNP van de Gemeenschap bedraagt. De mogelijkheid om de middelen van het fonds aan te spreken is verbonden met de verplichting om een convergentieplan op te stellen, dat door alle lidstaten dient te worden goedgekeurd. Indien dit niet het geval is, wordt er volgens de minister geen bijdrage uitgekeerd.

Tevens vroeg de minister onze aandacht voor de artikelen 130R tot 130T. Uit deze artikelen blijkt dat voor heel wat ecologische beslissingen de eenparigheidsregel werd vervangen door de gekwalificeerde meerderheid. Jammer genoeg waren daarop enkele uitzonderingen, onder andere alles wat de ruimtelijke ordening betreft, een begrip dat voor zeer ruime interpretatie vatbaar is. Daarentegen is de gekwalificeerde meerderheid dan weer vereist voor alles wat de interne markt betreft. Ook dit kan zeer soepel geïnterpreteerd worden.

Eveneens werd er in de commissie op gewezen dat het verdrag de notie «preventieve ecologische politiek» heeft ingevoerd. Samen met het gegeven dat het ecologisch element aanwezig dient te zijn in alle aspecten van de Europese politiek, betekent dit een garantie voor de ecologische bescherming van Europa.

Hierop aansluitend herinnerde de minister de commissieleden eraan dat artikel 130ter aan elke lidstaat de mogelijkheid geeft hogere en strengere ecologische normen in te voeren dan de normen die door de Gemeenschap zijn of zullen worden opgelegd.

Tot slot benadrukte de minister dat het in verband met de interpretatie van de bevoegdheden inzake onderwijs en cultuur niet de bedoeling is om de verschillende culturen terug te brengen tot één cultuur. De rijkdom van de Europese beschaving is immers het gevolg van de verscheidenheid van haar culturen, van de kruising van al deze culturen. Een veralgemening van de Erasmus-projecten zal dan ook een verrijking voor de jonge generatie betekenen. Het Belgisch voorstel om het beleid inzake cultuur en onderwijs aan het verdrag toe te voegen, was dus gegrond.

Tot zover het verslag van uw mederapporteur die nogmaals van de gelegenheid gebruik maakt om de constructieve dialoog die ter zake gevoerd werd, te benadrukken. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Stroobant, rapporteur namens het Adviescomité voor Europese aangelegenheden.

De heer Stroobant, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, ik zal het laatste gedeelte, meer bepaald het sociaal gedeelte behandelen. De commissies hebben uitgebreid gediscussieerd over het sociaal beleid van de Gemeenschap. Uit de discussie bleek heel vlug dat de betrokken belangengroepen nog geen duidelijk inzicht hebben in de evolutie van het sociaal beleid van de Gemeenschap.

Eén punt werd alleszins door een grote meerderheid aanvaard, met name dat bij de Europese regelgeving prioriteit moet worden gegeven aan het initiatief dat uitgaat van de belangengroepen. Het effectief laten functioneren van het sociaal overleg was een centrale bekommernis.

Voor het overige werden de standpunten nogal ingegeven door de respectieve belangen en derhalve waren zij in zekere mate tegenstrijdig. Zo waren de vakbonden daarentegen beschouwend hun eisen als behoud van de werkgelegenheid en passende beroepsopleiding als prioritair. De middenstandsorganisaties waren terughoudend omtrent een optrekken van de sociale verworvenheden op Europees niveau. De Boerenbond verklaarde tevreden te zijn met de totstandgekomen procedures van overleg.

Allen verdedigden zij uitdrukkelijk de idee dat het verdrag moest worden goedgekeurd, spijts het feit dat het sociaal beleid héél wat tekortkomingen vertoont.

Meer dan de werknemers benadrukten de werkgevers hun gehechtheid aan het subsidiariteitsprincipe.

Eenieder was het erover eens dat het democratisch tekort moest worden weggewerkt. Hoe zulks moest gebeuren, was echter niet duidelijk.

De werkgevers beklemtoonden de noodzaak om het sociaal beleid af te stemmen op het behoud van het concurrentievermogen van de bedrijven. De vakbonden daarentegen beschouwden hun eisen als behoud van de werkgelegenheid en passende beroepsopleiding als prioritair. De middenstandsorganisaties waren terughoudend omtrent een optrekken van de sociale verworvenheden op Europees niveau. De Boerenbond verklaarde tevreden te zijn met de totstandgekomen procedures van overleg. Allen verdedigden zij uitdrukkelijk de idee dat het verdrag moest worden goedgekeurd, spijts het feit dat het sociaal beleid héél wat tekortkomingen vertoont.

Bij de discussies in de commissievergaderingen werden meerdere knelpunten aangehaald, die ik hier beknopt zal behandelen. Zij hadden betrekking op de beginselen van het sociaal beleid, de institutionele problemen, de inhoudelijke aspecten van het beleid en de gebruikte methoden.

Ten eerste, de beginselen van het sociaal beleid.

Een eerste knelpunt dat werd opgeworpen, betreft het expliciet formuleren van het beginsel van de open markteconomie met vrije mededinging als fundamentele maatschappijkeuze voor het toekomstig Europa. Het sociaal beleid wordt er afhankelijk van gemaakt.

Een tweede discussiepunt betreft de aard van het sociaal beleid. Moet nog steeds worden aanvaard dat het sociaal beleid de noodzakelijke consequentie is van het economisch beleid? Blijft dit sociaal determinisme bestaan zoals dit in het vorige verdrag het geval was? Sommige leden verdedigden het standpunt dat het nieuwe artikel 2 van het Verdrag van Maastricht een principiële wijziging inhoudt. Het sociaal beleid is voortaan een autonoom bestanddeel van het gemeenschapsbeleid.

Het democratisch deficit wordt als volgende discussiepunt aangehaald. Twee aspecten worden in relatie tot het sociaal beleid behandeld: ten eerste, het niveau van de democratisering van het Europese besluitvormingsproces is bepalend voor de aard van het sociaal beleid dat wordt gevoerd. Bijvoorbeeld: bij een gebrekkige democratische structuur zal het probleem van werknemersparticipatie zelfs niet aan bod komen; op het sociaal vlak veronderstelt het democratiseringsproces veel meer dan gewoon de verruiming van de bevoegdheid van het Europees Parlement. Zo zal de rol van de sociale gesprekspartners gevaloriseerd moeten worden, zullen Europese vakbondsstructuren nodig zijn, zal Europese sociale actie ingericht moeten kunnen

worden en, moeten Europese overlegstructuren functioneren. Ten tweede, de institutionele problemen; op het vlak van de werking van de Europese instellingen met betrekking tot het sociaal beleid worden verschillende problemen opgeworpen, waaronder het probleem van de subsidiariteit. Men stelt vast dat dit beginsel een algemene draagwijdte heeft gekregen hoewel het oorspronkelijk beperkt was tot het sociaal beleid.

In de commissie was men het er over eens dat het begrip subsidiariteit beter moet worden omschreven en dat instanties moeten worden aangeduid en procedures uitgewerkt om te bepalen op welk niveau de beslissingen moeten worden genomen. Dit moet een politiek verantwoordelijke instantie zijn. Deze functie kan niet worden toegekend aan het Europees hof.

Ten tweede, de institutionele problemen. Overeenkomstig het akkoord UNICE-EVV moet prioriteit worden gegeven aan het sociaal overleg, een beetje ten koste van de gemeenschapsorganen. In verband hiermee wordt opgemerkt dat zulks niet mag leiden tot het negeren van het algemeen belang en van belangen van de andere groepen, zoals de consumenten, de niet-actieven, de werklozen, enz.

Zoals reeds werd vermeld, wordt in de commissiediscussie benadrukt dat een Europees stelsel van arbeidsverhoudingen moet kunnen beschikken over eigen structuren zoals Europese paritaire comités, Europese CAO's en een Europese Arbeidsraad. Het tot stand komen van rechtsnormen op diverse niveaus veronderstelt echter dat een hiërarchie van deze normen wordt opgesteld.

Het probleem van de stemprocedure werd in de commissie eveneens beklemtoond. De tendens om zoveel mogelijk van de unanimiteitsregel af te stappen overheerste.

Ten derde, de inhoudelijke aspecten van het beleid. Wij moeten vaststellen dat de bevoegdheid van de Gemeenschap niet wordt verruimd. De verdragsartikelen worden ternauwernood gewijzigd. Vooral op het vlak van het onderwijs en de beroepsopleiding wordt er een uitgebreide wijziging aangebracht. Ook aan de werking van het Europees Sociaal Fonds, zoals bepaald in de artikelen 123 en 125 van het verdrag, worden wijzigingen aangebracht.

Voor de verdere uitbouw van het sociaal beleid kon er geen consensus worden bereikt tussen de Twaalf. De Elf moesten hun intenties op dat vlak in een bijgevoegd protocol neerschrijven. De juridische waarde ervan zal nog tot heel wat discussie aanleiding geven.

De Gemeenschap behoudt zich een ruim domein voor maar preciseerd onmiddellijk dat haar optreden ten overstaan van de lidstaten « ondersteunend » en « aanvullend » zal zijn. Nochtans, en in een zekere mate haaks hierop, bepaalt artikel 2.2 van het protocol dat de Raad door middel van richtlijnen minimumvoorschriften zal opleggen die geleidelijk van toepassing worden. Het loon, het recht op vereniging en het stakingsrecht zijn uitgesloten.

Ik wil ook nog iets zeggen over het convergentiebeleid. Het probleem van de economische en sociale samenhang wordt door de Commissie in relatie met het sociaal beleid behandeld. En dit wordt in verband gebracht met het convergentiebeleid. De vraag wordt gesteld naar de financiële implicaties van het nieuw op te richten Cohesiefonds dat samen met de bestaande Structuurfondsen moet optreden. De commissie betwist de noodzaak tot solidariteit met de minder begunstigde landen van de Gemeenschap niet. Wel wordt vooropgesteld dat deze landen zich strikt zullen moeten houden aan het convergentiebeleid.

Tenslotte, wil ik het streven naar een Sociale Unie behandelen.

De commissie betreurt — en zij heeft dat ook in haar resolutie neergeschreven — dat er een gebrek is aan evenwicht tussen de graad van Europese integratie inzake het economisch en monetair beleid enerzijds en het sociaal beleid anderzijds. Hierdoor zou de coherente uitbouw van de Europese Gemeenschap op lange termijn in het gedrang kunnen komen.

Op sociaal vlak moet de Gemeenschap streven naar een minimale gemeenschappelijke pijler voor alle lidstaten van de unie. Er moeten zo vlug mogelijk nieuwe onderhandelingen worden gevoerd met het oog op de consolidatie van de zwakke sectoren van de unie.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Wilfried Martens.

De heer W. Martens. — Mijnheer de Voorzitter, wij zullen «ja» zeggen, maar met open ogen! Een hechtere Europese Unie baant de weg naar de toekomst. Een «neen» zou het elan breken. Erger nog: het zou de teruggang inluiden. Een «ja» houdt het toekomstperspectief open en het engageert Europa voor nieuwe samenwerkingsvormen en -domeinen.

Het is dus juist dat het Verdrag van Maastricht veeleer perspectieven opent en een te volgen koers aangeeft, dan dat het een werkelijke doorbraak of vooruitgang tot stand brengt. Het betekent echter ook dat op de Europese bouwwerf wordt voortgewerkt.

En als het dan niet die historische, onomkeerbare «grote sprong voorwaarts» is, toch kunnen deze kleine stappen uiteindelijk ook ver leiden. Kleine stappen, grote gevolgen. Of om het met de woorden van kardinaal de Retz te zeggen: «Er bestaan geen kleine stappen in grote aangelegenheden.»

Er werd reeds voldoende onderstreept dat het Verdrag van Maastricht vooral vernieuwend is op het vlak van de Economische en vooral van de Monetaire Unie. Daarom mag ik niet nalaten mij ook toe te spitsen op dat andere, «kleine» deel van de Politieke Unie, dat minder goed bedacht werd door het verdrag.

Ik deel nochtans de mening niet van hen die het Verdrag van Maastricht beschouwen als «een omhulsel, een saus gegoten over de Monetaire Unie, die de enige inzet (zou zijn) van het verdrag». In elk geval versterkt deze appreciatie mijn vaste wil om opnieuw te ijveren voor een uitbreiding van de — te kleine — stap die door het Verdrag van Maastricht op de weg naar de Politieke Unie werd gedaan.

In die zin wil ik mijn uiteenzetting beginnen door te spreken over de dynamiek van het verdrag en over het meeslepende effect dat wij ervan mogen verwachten. Vervolgens zal ik uitweiden over de nieuwe politieke dimensie van de Europese Unie, die uiteindelijk door het Verdrag van Maastricht expliciet wordt erkend.

In de opbouw van de Europese Unie betekent het Verdrag van Maastricht zowel een eindpunt als een vertrekpunt. De Economische en Monetaire Unie is in wezen slechts het verlengstuk van de Grote Eenheidsmarkt, zoals die voorzien was in het Verdrag van Rome en in de Eenheidsakte. Maar dank zij het Verdrag van Maastricht zal de opbouw van Europa nu kunnen steunen op een veel sterkere basis dan deze van de Eenheidsakte. De Politieke Unie is nog altijd een onvolgroeid ontwerp, minder duidelijk omlijnd dan de Economische en Monetaire Unie en met veel kleinere slaagkansen, ook omdat de intergouvernementele methode, die in de Politieke Unie aangewend wordt, zijn sporen nog niet heeft verdiend. Europa is blijkbaar nog niet bereid om zich onmiddellijk verder en hechter te verenigen.

Dit gezegd zijnde, moeten we toch erkennen dat het Verdrag van Maastricht een waaier van perspectieven opent voor een tot dusver ongeëvenaarde ambitie in de Europese constructie: voor een eenheidsmunt en de convergentie van de economieën, voor de solidariteit tussen de regio's en voor het sociale Europa, voor de justitiële en politieke samenwerking, voor een gemeenschappelijk buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid, voor de versterking van de parlementaire vertegenwoordiging en het Europese burgerschap.

Het is dus duidelijk dat het Verdrag van Maastricht wel degelijk vernieuwend is op al deze gebieden, ook als het vooral gaat om het openen van vooruitzichten en het aangeven van oriëntaties. Tegelijkertijd ontwikkelt het verdrag evenwel een dynamiek, waarvan men de inherente stuwkracht niet mag onderschatten. Van bij haar oorsprong heeft de Gemeenschap trouwens gebruik gemaakt van de dynamiek die ze zichzelf oplegde. Ze deed dit door niet enkel een doel te bepalen, maar ook door een tijdschema vast te leggen met vervaldata, of ten minste met een engagement voor nieuwe afspraken.

Zoals we nog konden vaststellen met het «objectief 1992» van de eenheidsmarkt, is dit «automatische» vooruitzicht meeslepende dan een onduidelijk uitgetekend perspectief. Maar ook hier moet men een onderscheid maken tussen het economisch, het monetair en het politiek aspect.

Voor de Economische en Monetaire Unie stelt het verdrag zich niet tevreden met een gewone oriëntatie. Er wordt een duidelijk doel vooropgesteld; de eenheidsmunt, en terzelfder tijd een tijdschema. Maar de vaste vervaldatum van 1999, aangegeven door het verdrag, is veraf. Dit brengt met zich dat de moeilijkste beslissingen verwezen worden naar een latere datum.

Het perspectief dat de Politieke Unie ons schetst is nog onduidelijker. Het verdrag is vernieuwend omdat het een proces in gang zet zonder echter het einddoel te bepalen. De resultaten van dit alles zullen afhangen van wat we er zelf van maken en zullen slechts mettertijd worden gerealiseerd. Het Verdrag van Maastricht voorziet niet in een tijdschema voor de Politieke Unie zoals het dat doet voor de Economische en Monetaire Unie. Wel voorziet het in een eerste afspraak in 1996, datum waarop het dossier alleszins wordt heropend, als dat al niet vroeger gebeurt.

Het Verdrag van Maastricht opent dus de weg naar de politieke unie. Het omvat alle aspecten van een werkelijke Europese Unie: van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid tot defensie; van de interne veiligheid tot het juridische; van de economie tot het leefmilieu en van het sociale tot het culturele. En toch verzekert het Verdrag van Maastricht nog niet de primauteit van de politiek, zoals dat hoeft. Nochtans is dit precies de fundamentele boodschap van de christen-democraten. Wij moeten in de Europese constructie opnieuw en ten volle de roeping van haar stichters beklemtonen. Dat was een politieke roeping.

Het was inderdaad een politieke visie die de grondleggers van de Gemeenschap, na de Tweede Wereldoorlog, inspireerde. In 1950 is men wel gestart met het economische Europa, gebaseerd op kolen en staal, maar deze keuze steunde natuurlijk op hoge politieke motieven. Het is juist dat men in dezelfde beweging een Europese Defensiegemeenschap wilde oprichten, nog vóór de Politieke Unie zou bestaan. Door de mislukking van 1954 werd de eigenlijke politieke dynamiek van het Europese avontuur gedurende bijna veertig jaar afgeremd. In 1957 werd een douane-unie gecreëerd, maar men weigerde de Gemeenschappelijke Markt te laten afglijden naar een grote vrijhandelszone. Het ultieme doel bleef immers een Politieke Unie. Trouwens, het plan-Fouchet, dat in 1961-1962 een «unie van Staten» voorstelde, maar dan op confederale basis, werd toen reeds door de Beneluxlanden verworpen.

Vandaag geeft het Verdrag van Maastricht aan het Europese project eindelijk een meer uitgesproken politieke dimensie, maar toch krijgt de politieke roeping van Europa nog steeds geen voorrang op de essentieel economische visie. Dit is de grootste tekortkoming van het verdrag. Het komt zeer duidelijk tot uiting in de zuiver intergouvernementele, en dus weinig doeltreffende, methode, die de politieke aangelegenheden regelt, dit in tegenstelling tot wat op het economische vlak gebeurt.

Bij dit belangrijke punt wil ik even stilstaan. In de meeste lidstaten domineert dit probleem het debat over de ratificatie. We kennen deze tegenstelling in het Europese eenwordingsproces reeds sinds de oprichting van de Raad van Europa in 1949. Ik zal de beide standpunten nu verduidelijken door ze — hoop ik — niet al te schematisch samen te vatten tot het «Engelse» economische Europa en het «continentale» politieke Europa. Is het niet zo dat de Angelsaksers steeds een vooral economische opvatting over Europa huldigden, beperkt zelfs tot een Grote Gemeenschappelijke Markt? Sinds lang is bij de Engelsen de wil aanwezig om de grootste markt ter wereld te veroveren, met name Azië en in het bijzonder China. Daarom zouden zij maar al te graag bij de Eenheidsakte van 1986, met als doel de Eenheidsmarkt, gebleven zijn.

Hoewel ze het Verdrag van Maastricht ondertekenden, dat overigens in die zin werd omgebogen, willen ze nog steeds het werkerrein van de Gemeenschap binnen strikte grenzen houden. Ze willen geen Monetaire Unie en geen echte Politieke Unie en ze stellen zich tevreden met eenvoudige vormen van samenwerking. Daarenboven dringen ze aan op een uitbreiding van de Gemeenschap in alle richtingen en ze zouden er niet om treuren indien de Gemeenschap daardoor werd gereduceerd tot een uitgestrekte vrijhandelszone. Kortom de Engelsen proberen voortdurend de richting van de Europese constructie te wijzigen. Zo verklaarde Eerste minister John Major, op 7 september jongstleden, tijdens een internationale conferentie over «Europa en de wereld na 1992» te Londen: «Als de trein van de Europese constructie niet

kan gestopt worden, kan hij misschien wel omgeleid worden in een andere richting.» Persoonlijk sluit ik me liever aan bij de woorden die koningin Elisabeth II twintig jaar geleden uitsprak tijdens haar staatsbezoek aan Frankrijk: «We rijden niet langs dezelfde kant van de weg, maar we rijden wel in dezelfde richting.» Inderdaad, de verdedigers van wat ik het Europa *à l'anglaise* genoemd heb, zien de toekomst buiten het kader van de Europese idee, buiten het Europa als geheel — dit wil zeggen — buiten het georganiseerde Europa. Zij zoeken het heil van Europa bijvoorbeeld evenzeer in een verbond met de Verenigde Staten als in de verdragen of overeenkomsten tussen Europese Staten. Men kan aan de toekomst geen richting geven door terug te keren naar de toestand van eergisteren, naar de halfslachtige politiek van kortstondige en tegenstrijdige bondgenootschappen. Daarom is dit het hoogste risico van elk systeem dat het principe zelf van een georganiseerd Europa — het enige Europa dat op wereldniveau kan meespelen — verwerpt.

Tegenover deze Angelsaksische opvatting van een niet-georganiseerd Europa, bepleiten wij een gedecentraliseerd federalisme. Wij zijn er ons natuurlijk van bewust dat het alsmoer moeilijker zal worden de federale perspectieven waar te maken, zeker in een verruimde Gemeenschap. We zullen onze federalistische visie echter niet begraven. We vernieuwen ze door het zoeken naar nieuwe vormen of eventueel nieuwe wegen. Dit nieuwe type van federalisme op Europees vlak bevindt zich halverwege het «Europa der naties» en de «Verenigde Staten van Europa». In elk geval moet Europa, zoals het dat gedaan heeft met de Gemeenschap, een historisch nooit geziene vorm van politieke eenheid vinden. In dit opzicht verschijnt het Verdrag van Maastricht als een open document. Het zal niet uitlopen op nauwkeurige formules. Het schept een kader dat de Europese constructie vooruit zal helpen zonder gebonden te zijn aan de wet van oorzaak en gevolg. Men kan het Verdrag van Maastricht wel kritiseren omwille van zijn verwarde structuur, die verschillende institutionele modellen omvat.

In de structuur van het verdrag kan men drie verschillende «pijlers» onderscheiden: de eerste pijler, die federaal blijft, is deze van de huidige communautaire verworvenheden, het zogenaamde «acquis communautaire» EEG, EGKS en Euratom. Deze pijler wordt versterkt door de Economische en Monetaire Unie en door sommige nieuwe bevoegdheden.

De tweede pijler, die van de justitiële en politieke samenwerking, benadert sterkt de «communautaire methode» zonder echter door het verdrag geregeld te zijn. Hij ontsnapt dus aan een werkelijke parlementaire controle en aan de controle van het Gerechtshof, in een domein waar de rechten van de burgers nochtans rechtstreeks op het spel staan.

De derde pijler, deze van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheids-, en op langere termijn, defensiebeleid, blijft wezenlijk intergouvernementeel of confederaal. Het was wellicht voorbarig een gemeenschappelijk buitenlands beleid volgens de communautaire methode in te voeren, maar men zal toch de «loopbruggen», die er op Belgisch initiatief gekomen zijn, en de andere voorlopige en ad hoc procedures in werking moeten stellen. Op die manier kan de samenhang van het buitenlands beleid en de voortzetting van de communautarisering door osmose worden bevorderd.

Van nu af aan moeten we bijzonder waakzaam blijven opdat de intergouvernementele logica het op lange termijn niet haalt van de communautaire logica. Men zal er vooral moeten op toezien dat de herziening van het Verdrag van Maastricht, voorzien voor 1996 — maar eventueel vroeger — in de richting van de communautarisering gaat en dat het eenheidskarakter van het verdragsontwerp, dat in 1984 door het Europees Parlement werd aangenomen, wordt hersteld.

Ik onderstreep nog eens dat het Verdrag van Maastricht de Gemeenschap voldoende politieke macht heeft gegeven om nog gedurende lange tijd vooruitgang te boeken. De Europese constructie wordt een steeds sterkere realiteit, maar het proces van eenwording blijft fundamenteel zwak, zoals we tijdens de recente monetaire beroering nog hebben kunnen vaststellen.

Alleen een nieuwe politieke dynamiek zal de Gemeenschap toelaten zich te versterken. De Europese christen-democraten zullen alles in het werk stellen om in 1996 te komen tot een hervorming

van de Europese instellingen in een meer federale zin. Een Europese Unie van dit type is bovendien de enige mogelijkheid om op middellange en lange termijn nieuwe leden toe te laten. In afwachting daarvan kan de uitbreiding van de Gemeenschap niet in realistische termen worden gesteld.

Men verwijt het Verdrag van Maastricht dat het geen oplossing heeft gevonden voor de cruciale vraag van de komende uitbreiding. Men kan echter niet ontkennen dat het verdrag geen brede Europese toekomstvisie ontwikkelt. Wie had dat trouwens wel gekund? Maar het verwijt van mevrouw Thatcher dat het voorbijgestreefd is, wijst op een totale miskenning van zijn diepgaande politieke betekenis. Het verdrag herbevestigt de soliditeit van de Gemeenschap van de Twaalf, die tijdens de periode van de koude oorlog een duurzame basis bood voor latere uitbreidingen. Alleen een versterkt communautair model zal tot anderen kunnen worden verruimd en zal kunnen vermijden dat in Europa de Balkanlogica het haalt op de Europese logica. De verdiepingsstrategie van Maastricht wil Europa in de allereerste plaats beschermen tegen een herhaling van de geschiedenis. En dit op een ogenblik dat we in de meeste landen van Oost- en West-Europa een uitgesproken nationalistische reflex aan bod zien komen.

West-Europa moet in staat zijn weerstand te bieden aan de kernen van verbrokkeling, die zijn voortgevloeid uit de omverwerping van de Europese geopolitiek sinds 1989 enerzijds, door een antwoord te zoeken op het opkomend nationalisme in Oost-Europa sinds de ondergang van het Sovjetimperium en anderzijds, door een definitief halt toe te roepen aan de nationalistische reflex en de terugkeer naar het nationale egoïsme, ook in West-Europa.

Tot besluit van dit debat over de ratificatie van het Verdrag van Maastricht, zullen we «ja» zeggen. We zeggen niet «ja» zonder oog te hebben voor de tekortkomingen, maar we zeggen «ja», omdat het een redelijk verdrag is. Dit verdrag biedt ons niet het Europa van onze dromen. Het legt wel de bouwstenen van een waarachtige Europese Unie en niet van een of andere nieuwe Volkenbond of van een gewone vrijhandelszone.

Alles wel beschouwd is dit verdrag een open document, dat vatbaar is voor volmaking, en dat in 1996 zelf zijn herziening regelt. Zoals elk verdrag is ook dit van Maastricht in de eerste plaats een «instrument», een «werktuig». Onafhankelijk van de innerlijke kwaliteiten en tekortkomingen van het verdrag, hangt alles af van de manier waarop de lidstaten er gebruik van zullen maken. Daarom is een intelligente toepassing van dit verdrag, steunend op pragmatisme en verbeeldingskracht, van buitengewoon belang voor de toekomst van de Europese Unie. (Applaus.)

M. le Président. — La parole est à M. Pécriaux.

M. Pécriaux. — Monsieur le Président, les discussions d'aujourd'hui ont, comme il se devait, longuement abordé le thème central des implications de l'Union économique et monétaire. J'aimerais, pour ma part, émettre quelques réflexions sur cet autre aspect important du Traité de Maastricht qu'est l'instauration d'un cadre institutionnel pour la politique étrangère et de sécurité commune des Douze.

La Communauté européenne tente, dans cette période de profonds bouleversements en Europe comme dans le reste du monde, de dégager les instruments qui lui permettront de mieux affirmer son identité sur la scène internationale. Elle a, lors du Sommet de Maastricht, en décembre 1991, tenté de définir les principes et procédures qui devraient lui permettre de mettre en œuvre une politique étrangère et de sécurité commune ayant vocation à s'étendre, à terme, à tous les domaines des relations extérieures et de la défense. En ce domaine, l'UEO cherche désormais une nouvelle voie, dans la perspective des tâches qui lui seront dévolues par l'Union européenne. Ainsi, entre autres mesures, afin de faciliter le renforcement du rôle de l'UEO, le siège du conseil et du secrétariat seront très prochainement transférés à Bruxelles.

Enfin, l'UEO possède une assemblée parlementaire. L'article 9 du Traité de Bruxelles modifié dispose, en effet, que le Conseil de l'UEO «présentera à une assemblée composée des représentants des puissances du Traité de Bruxelles à l'assemblée du Conseil de l'Europe un rapport annuel sur ses activités, notamment dans le

domaine du contrôle des armements». Ce ne sont pas des représentants des Etats qui composent l'Assemblée de l'UEO, mais bien des représentants issus des parlements nationaux. L'assemblée possède, au travers de ses commissions spécialisées, un important pouvoir d'information sur les activités du conseil et des organes ministériels de l'UEO. Elle rend des avis et recommandations utiles afin d'inciter le conseil à faire progresser les objectifs du traité.

Face à ces quelques atouts institutionnels que l'UEO peut encore mettre en avant dans la perspective de la politique de sécurité commune européenne, elle possède malheureusement aussi quelques défauts dont nous parlerons.

En matière de sécurité, les négociateurs de la Conférence intergouvernementale sur l'Union politique ont prévu que, au moins au cours d'une phase transitoire qui se prolongera jusqu'en 1996, les décisions de l'union qui auront des implications dans le domaine de la défense pourront être entièrement, ou partiellement, mises en œuvre dans le cadre de l'Union de l'Europe occidentale.

Institution ancienne, l'UEO présente quelques atouts institutionnels pour tous ceux qui, depuis 1984, l'ont choisie en quelque sorte « par défaut » pour ouvrir la voie à une expression propre, et plus large, de l'Europe dans le domaine de la sécurité.

Je rappelle que le Traité de Bruxelles modifié de 1954 appelle les parties contractantes « à prendre les mesures nécessaires afin de promouvoir l'unité et d'encourager l'intégration progressive de l'Europe ». Cet idéal sera réaffirmé dans la déclaration de Rome du 27 octobre 1984, dans la plate-forme de La Haye du 27 octobre 1987, ainsi que dans le protocole d'adhésion de l'Espagne et du Portugal de novembre 1988. C'est ce principe que rappelle désormais le Traité de Maastricht quand il souligne que l'UEO fait « partie intégrante du développement de l'Union européenne ».

En deuxième lieu, l'UEO est la seule organisation européenne dont le traité constitutif contient un engagement de défense mutuelle et collective et, qui plus est, automatique.

En troisième lieu, le Traité de Bruxelles modifié, au contraire du Pacte atlantique, ne prévoit aucune limite géographique quant à l'exercice des compétences de l'organisation. Elle peut donc agir en dehors de la zone atlantique. Cet avantage a été perçu à deux reprises depuis 1984 par notre allié américain. Quand, en 1987, puis en 1990, les Etats-Unis ont décidé de déployer des forces dans le golfe Arabo-Persique, ils ont pu compter sur un appui de leurs alliés européens, plus ou moins coordonné grâce au cadre de l'UEO.

En quatrième lieu, depuis la réactivation de 1984, les ministres de la Défense sont associés aux discussions du Conseil de l'UEO avec les ministres des Affaires étrangères.

Cinquièmement, l'UEO peut compter sur des organes permanents. En effet, l'article 8 du Traité de Bruxelles modifié dispose que le Conseil « sera organisé de manière à pouvoir exercer ses fonctions en permanence » et qu'il pourra, dès lors, constituer « tous les organismes subsidiaires qui pourraient être jugés utiles ». Ainsi fut constitué, sur le modèle de l'ancienne Commission permanente de l'Union occidentale, un conseil permanent réunissant, à Londres, les ambassadeurs des pays membres auprès du Royaume-Uni, ainsi qu'un représentant du *Foreign Office*. Un secrétariat général fut, de même, installé au sein et au service du conseil. D'autres organismes subsidiaires furent peu à peu créés pour aider le conseil : l'Agence pour le contrôle des armements, le comité permanent des armements et son secrétariat international, les trois agences pour les questions de sécurité, l'Institut d'études de sécurité, etc.

Le Traité constitutif ne contient aucune clause permettant aux Etats membres de préparer, en temps de paix, les dispositions susceptibles d'assurer leur défense collective. En revanche, le traité contient une clause importante par laquelle ses membres se sont engagés à collaborer étroitement avec l'Organisation du Traité de l'Atlantique Nord. Dès lors, les compétences de l'UEO en matière de défense ont toutes été transférées à l'OTAN. L'UEO ne possède plus, depuis le début des années 50, d'organisation militaire susceptible d'être mise en œuvre par les Européens.

Une autre de ses caractéristiques, qui n'est pas de nature à favoriser son action au profit d'une future union politique européenne, est que la règle d'unanimité s'applique aussi aux décisions de son conseil, pour lesquelles une autre procédure de vote n'aura pas été ou ne sera pas convenue de commun accord entre ses membres. L'UEO est, avant tout, une alliance et son organisation est de type strictement intergouvernemental.

Pour simple rappel, sa composition ne se confond pas avec celle de la Communauté européenne. Elle compte seulement neuf des douze membres de cette dernière. Des pays aussi particuliers sur le plan de leurs politiques de défense que le Danemark, la Grèce et l'Irlande, ne font pas partie de son organisation. On voit mal, dans ces conditions, comment, sur le plan de la défense, douze pays pourraient prendre des décisions qu'il reviendrait à neuf d'entre eux d'exécuter finalement.

Enfin — mais ceci est peut-être un avantage pour certains — le Traité de Bruxelles est une convention à durée limitée de cinquante ans. Selon l'interprétation la plus courante, l'alliance devrait donc normalement s'éteindre en 1998.

En chargeant l'UEO d'élaborer et mettre en œuvre ses actions de politique étrangère et de sécurité commune qui ont des implications dans le domaine de la défense, l'Union européenne s'en remet à une organisation dont les compétences strictement militaires restent actuellement du ressort de l'Organisation atlantique et qui, dès lors, ne dispose pas encore d'une infrastructure militaire commune propre, même au plus haut niveau des états-majors. Son conseil est régi par des règles de décisions lourdes basées sur l'unanimité et le consensus. En outre, neuf membres seulement seront concernés par l'exécution des décisions de cette organisation dont la durée de vie est désormais limitée.

On comprend, dès lors, pour quelles raisons, le Traité d'Union européenne a repoussé, « à terme », la perspective d'une politique de défense et surtout, d'une défense commune ! Malgré cela, le Conseil de l'UEO a promis d'adapter ses moyens aux circonstances nouvelles. Je ne citerai que deux décisions.

Le rôle opérationnel de l'UEO devrait être renforcé « en examinant et en déterminant les missions, structures et moyens appropriés », dans les domaines de la planification, de la coopération militaire complémentaire à celle de l'alliance, des rencontres des chefs d'état-major et de la constitution d'unités militaires relevant de l'UEO.

Ensuite, le conseil a invité tous les Etats membres de l'Union européenne à adhérer à l'UEO, y compris ceux qui ne sont pas membres de l'OTAN. Il s'agit là d'une rupture avec la doctrine précédente de l'UEO en matière d'adhésion, dite « doctrine Cahen », selon laquelle seuls les Etats membres — à la fois de la Communauté européenne et de l'OTAN — pouvaient prétendre appartenir à l'union !

Telles sont, monsieur le Président, les perspectives vraiment nouvelles qui s'ouvrent désormais à l'Union de l'Europe occidentale.

J'espère, avec l'ensemble du groupe socialiste de notre assemblée, que ces pistes de réflexion et d'action seront fécondes pour l'objectif de la construction européenne. Je souhaite qu'au terme le plus rapproché, elles puissent conduire les Etats membres de l'Union européenne à parachever leur œuvre par la mise sur pied d'une véritable défense européenne commune, certes solidaire de nos alliés, mais fondée sur l'unité et l'indépendance de l'Europe dans un monde de plus en plus ouvert ! (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Stroobant.

De heer Stroobant. — Mijnheer de Voorzitter, in overleg met de heer Garcia zal ik in naam van de SP-fractie enkele opmerkingen maken.

De SP beschouwt de uitbouw van de Europese Gemeenschap als een historische taak van onze generatie en van de volgende generaties. Europa kan in solidariteit met de andere werelddelen een drijvende factor van stabiliteit, sociale vooruitgang, vrede en democratie zijn.

Niet om het even welk Europa kan echter een dergelijke rol vervullen. Europa kan ook een op zichzelf teruggetrokken, rijke gemeenschap zijn, die repressief optreedt in de wereld en in dit opzicht meewerkt aan de sociale uitbuiting van de andere landen. Europa zal dan mede aan de basis van wereldconflicten liggen.

De SP ziet Europa als de motor van de sociale emancipatie. Evolueert Europa in die richting op grond van de Eenheidsakte van 1986 en op grond van het Verdrag van Maastricht van 1992? Kan men in een socialistische optiek Maastricht afwijzen of moet de progressieve wereld het Verdrag van Rome langzaam ombuigen tot een meer sociale constructie? Belet Maastricht een dergelijke sociale en democratische evolutie of zet het verdrag ons integeendeel op het juiste pad?

Reeds sedert het begin van deze eeuw evolueert het bedrijfsleven onvermijdelijk naar internationale structuren. Europese structuren vormen hiervan een onderdeel. Indien de bevolking niet de speelbal wil worden van een internationaal economisch machtspeel, moet er dringend een politieke tegenmacht worden opgericht. Europese politieke en sociale structuren zijn dus broodnodig.

De SP beschouwt het Verdrag van Maastricht als een stap in de evolutie om deze doelstelling te realiseren. Nochtans roept het verdrag ook vragen op.

Allereerst is er de algemene vraag naar het te volgen tijdschema. Europa hinkt. Weliswaar is één pijler reeds lang ontwikkeld, maar de politieke, de sociale en de veiligheidspijler moeten echter ook in hun groei worden gestimuleerd. De ene pijler moet wat worden afgeremd, de andere pijlers moeten sneller groeien. Het is niet zozeer belangrijk hoe snel Europa zal worden verwezenlijkt, maar wel welk Europa het zal zijn. De voorwaarde voor de verdere uitbouw van de EMU is dat de Politieke en de Sociale Unie terzelfder tijd mee tot stand komen.

De SP maakt zich eveneens ernstig zorgen over het democratisch deficit. Er moet een Europese wetgevende en uitvoerende macht komen zodat de Europese regering uiteindelijk de emanatie wordt van een volwaardig Europees Parlement. Deze structuren volstaan echter niet. Een democratisch bestel heeft nieuwe structuren, nieuwe relaties en nieuwe gedragingen nodig. Het Comité van de regio's vormt in dit verband een goede aanloop. Het moet echter een grotere invloed krijgen en optreden voor de regionale belangen. De sociale gesprekspartners en de andere belangengroepen van burgers moeten institutioneel bij het Europees beleid worden betrokken en een aangepast rechtsstatuut krijgen. Op het nationale vlak moeten de nationale parlementen mede het Europees beleid van de regeringen bepalen.

Het subsidiariteitsbeginsel moet een stelregel worden voor de evenwichtige verdeling van de bevoegdheden tussen het Europese en het nationale niveau. Overdreven centralisme moet worden vermeden, doch een te los verband tussen de naties maakt van Europa echter een te losse constructie. Zo moeten wij ons afvragen of het werken met convergentiecriteria op lange termijn een efficiënte werkwijze is. Moeten deze criteria niet worden bepaald vanuit een visie op de toekomst, met andere woorden vanuit een dwingend beleid?

Het sociaal beleid is het zorgenkind van de Europese Unie. Het Verdrag van Maastricht is, ondanks de tekortkomingen, op dat vlak toch een stap voorwaarts. Niettemin stel ik hierbij vragen, die ik reeds ter gelegenheid van het bezoek van voorzitter Delors naar voren kon brengen. De artikelen 2 en 3A van het Verdrag van Maastricht leggen opnieuw de beginselen van het gemeenschapsbeleid vast. Krachtens artikel 3A is de fundamentele pijler een open markteconomie met vrije mededinging. Volgens het verdrag is dit beginsel ook de basis van het sociaal beleid. Mijn vraag is dan ook de volgende. Door dit beginsel zo expliciet en nadrukkelijk te vermelden in een verdrag dat bijna een grondwet is, compromitteert men dan niet de sociale verworvenheden die in zekere mate in contradictie staan met een zuivere markteconomie? Kan er dan nog wel sprake zijn van noties zoals sociale economie? Is het niet beter dit beginsel niet expliciet en dus op een niet-rigide wijze in het verdrag op te nemen? Nu zullen er immers heel wat moeilijkheden ontstaan bij een soepele aanpassing van het begrip aan de evoluerende maatschappij. Ook de rechtbanken zullen met problemen worden geconfronteerd wanneer zij in hun vonnissen en arresten naar dit beginsel moeten verwijzen.

Tenslotte ga ik nog even in op het binnenlands beleid en op het justitiebeleid. Deze aspecten vallen volkomen onder het intergouvernementele gedeelte. De SP is van oordeel dat zij weldra ook in het gedeelte van de unie moeten worden opgenomen. Ook hier is echter voorzichtigheid geboden. Vooraf moeten bepaalde voorwaarden worden vastgelegd en deze zijn de volgende.

Het democratisch deficit moet grotendeels zijn weggewerkt. De materie is immers belangrijk genoeg om niet op een bureaucratische wijze te worden behandeld, maar op niveaus die een politieke verantwoordelijkheid dragen.

De landen met een hoog niveau van democratie moeten dit kunnen handhaven en alle deelnemende landen moeten een minimaal Europees niveau van democratie kennen.

Ook op het gebied van binnenlands beleid en justitiebeleid moet het subsidiariteitsbeginsel worden toegepast. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Grauwe.

De heer De Grauwe. — Mijnheer de Voorzitter, enkele jaren geleden had niemand het voor mogelijk gehouden dat Europa vóór het einde van de eeuw een Munteenheid zou kennen. Met het Verdrag van Maastricht is dit veranderd. Het is nu niet meer utopisch te denken dat de nationale munten binnen afzienbare tijd plaats zullen maken voor een Europese munt die wordt beheerd door een Europese Centrale Bank. De voordelen van zo een Muntunie voor Europa zijn onmiskenbaar. Daarom alleen al verdient het verdrag onze steun. Toch zijn er ook schaduwzijden en in mijn betoog ga ik daarop nader in.

Het is onvermijdelijk dat de Monetaire Unie met verschillende snelheden wordt verwezenlijkt. Een Muntunie met twaalf is op het ogenblik en in de komende tien jaar onmogelijk en bovendien niet wenselijk. Hierdoor bestaat een fundamentele economische reden. In vele opzichten verschillen de landen van elkaar. Hun economische structuren zijn anders, hun arbeidsmarkt werkt anders en de budgettaire beslissingsprocessen zijn erg uiteenlopend.

Al deze structurele verschillen hebben tot gevolg dat landen geconfronteerd kunnen worden met uiteenlopende prijs- en loonontwikkelingen en met divergerende tendensen in competitiviteit. Dit maakt het noodzakelijk om op geregelde tijdstippen de uiteenlopende tendensen te corrigeren door devaluaties en revaluaties van de munt. Een Muntunie maakt dit echter onmogelijk. Vandaar dat sommige landen, die structureel te verschillend zijn van de anderen, er geen belang bij hebben tot een Muntunie toe te treden.

Het Verdrag van Maastricht erkent impliciet deze mogelijkheid. Het laat immers de deur open voor een situatie waarbij in 1996, en later in 1999, niet alle landen aan de gestelde toetredingsvoorwaarden zullen voldoen. We zouden ons dus kunnen verheugen over het feit dat Maastricht hier rekening houdt met het essentieel economisch gegeven dat niet alle landen rijp zullen zijn voor een Muntunie. Het probleem is echter dat Maastricht te ver is gegaan, dat het een soort «overkill» heeft gedaan.

Ik kom meteen tot het tweede probleem van het verdrag, meer bepaald de toetredingsvoorwaarden. Deze hebben betrekking op de convergentie van inflatie, rentevoeten en budgettair beleid en zijn bijzonder scherp en veeleisend. Vandaag zijn er welgeteld slechts twee landen die aan al deze voorwaarden voldoen, met name Frankrijk en Denemarken. Bestaat er een kans dat deze groep substantieel toeneemt in de nabije toekomst? Mijn antwoord is negatief.

Laten we de inflatie en de rentevoeten even beschouwen. Volgens het verdrag mag de afwijking tussen de lange termijn rentevoeten van een land in vergelijking met de rentevoeten van de drie landen met het laagste rentepercentage niet meer dan 2 pct. bedragen. Deze voorwaarde werd opgesteld in een periode toen het EMS een grote stabiliteit vertoonde. Ondertussen is er heel wat onzekerheid ontstaan op de wisselmarkten. Deze onzekerheid heeft op haar beurt geleid tot een grotere spreiding van de rentevoeten in Europa. De kans is reëel dat de toegenomen wisselkoersonzekerheid deze divergerende tendensen zal versterken.

Hetzelfde kan worden gezegd van de inflatie. Ook hier is de kans groot dat de inflatievoeten eerder uiteen zullen gaan dan convergeren, dit omwille van wisselkoersaanpassingen zoals we die onlangs hebben gekend en in de toekomst wellicht nog zullen kennen.

Ik kom tenslotte tot de budgettaire normen die de meeste aandacht hebben gekregen. Zullen de meeste landen aan de gestelde budgettaire voorwaarden kunnen voldoen? Ook hier kan twijfel worden geopperd. De kans dat het belangrijkste land, Duitsland, zal voldoen aan de budgettaire Maastricht-normen wordt kleiner met de dag. De last van de Duitse eenmaking en de spectaculaire schuldstijging maken het haast zeker dat Duitsland een budgettaire ontsparing zal kennen die niet op tijd zal kunnen worden gecorrigeerd. Dit is wel paradoxaal omdat de hele idee van strikte budgettaire normen als voorwaarde om tot de Muntunie toe te treden, in Duitsland is ontstaan.

Er is nog een tweede probleem met deze budgettaire normen. Ze worden door alle landen samen toegepast precies op het moment dat Europa een economische recessie doormaakt. Dit kan niet anders dan de deflatoire tendensen kracht bijzetten, tendensen die de economische groei en de tewerkstelling grote schade zullen toebrengen. In dit verband getuigt de voorzitter van de Europese Commissie van een zekere schizofrene houding wanneer hij in dit gebouw aanspoorde tot gezamenlijke stimulerende maatregelen nadat hij met vuur het Verdrag van Maastricht had verdedigd.

De economische recessie, samen met de onmogelijkheid van het leidende land om aan de budgettaire Maastricht-normen te voldoen, zal de consensus die nu nog bestaat over de noodzaak van dergelijke strikte normen, ondermijnen. Het grote gevaar is dat de burger aan wie een hemel werd beloofd, gedurende jaren de broeksriem zal moeten aantrekken omdat — zo vertelt men hem — dit noodzakelijk is voor de Muntunie. De reactie van velen zal zijn dat onder die voorwaarden de Muntunie niet hoeft.

De conclusie is onvermijdelijk. De toetredingsvoorwaarden tot de Muntunie, die door het verdrag worden geformuleerd, zijn te veelzijdig. Ze zijn ook onrealistisch. Er bestaat een serieuze kans dat in 1996, en zelfs in 1999, nauwelijks meer landen dan vandaag zullen voldoen aan de opgelegde toetredingsvoorwaarden. Bovendien zullen ze door hun strengheid de maatschappelijke consensus over de wenselijkheid van een Muntunie, die tot voor kort bestond, vernietigen. Het is alsof de vijanden van de Europese Muntunie, net als computervirussen, in het Verdrag van Maastricht zijn geslopen om hun afbraakwerk te doen en de Muntunie in Europa onmogelijk te maken. Toch ben ik voorstander van de goedkeuring van dit verdrag. Een «neen»-stem zou de tegenstanders gelijk geven en een Muntunie voor lange tijd onmogelijk maken. Een «ja»-stem houdt de deur nog op een kier open. We kunnen dan hopen dat, wanneer in de loop van de volgende jaren zal blijken hoe onrealistisch de Maastricht-normen wel zijn een bereidheid zal ontstaan om deze normen met de nodige soepelheid toe te passen. (Applaus.)

M. le Président. — La parole est à M. Jonckheer.

M. Jonckheer. — Monsieur le Président, lors de cette première intervention, limitée à quatre minutes, j'aborderai uniquement le thème de l'Union monétaire. A cet égard, je ne pensais pas — je l'avoue — trouver en M. De Grauwe un allié en ce qui concerne les thèses que je vais défendre.

Le cœur du Traité de Maastricht est effectivement cette Union monétaire qui — certains l'ont rappelé — a été négociée depuis plus longtemps et de façon beaucoup plus attentive que l'Union politique.

Les écologistes sont, en principe — il faut le souligner avec force — favorables à une monnaie unique, à condition toutefois de ne pas confondre l'instrument, ce qu'est une monnaie, et les objectifs de politique économique.

Cette monnaie unique aura — M. Hatry et d'autres intervenants l'ont souligné — des avantages pour l'ensemble des opérateurs économiques. C'est donc un instrument au service de la compétitivité des économies européennes. Les seuls opérateurs qui auront peut-être à en souffrir sont les banques ou ceux qui

vivent actuellement des opérations de change. Je rappelle d'ailleurs que la Belgique se trouve de facto dans une Union monétaire depuis un certain nombre d'années. Sous l'angle étroit de l'économie belge, le passage à l'Union monétaire européenne, actuellement sous l'hégémonie du Deutsche Mark, constituera donc sans nul doute un rééquilibrage — nous pouvons du moins l'espérer — dans les processus de décision. Ce qui précède plaide, par conséquent, en faveur d'une monnaie unique.

Cependant, le passage du deutsche Mark à l'écu a eu un prix dans la négociation. C'est à cet égard qu'à notre sens, le bât blesse. Notre critique porte fondamentalement sur deux éléments, le premier étant l'architecture d'ensemble prévue dans le traité sous le chapitre « Union économique et monétaire ». A cet égard, nous défendons la thèse selon laquelle, si l'Union monétaire est bien réalisée, ce n'est pas le cas de l'Union économique. J'y reviendrai. La seconde critique concerne les critères prévus dans le traité.

En ce qui concerne l'architecture d'ensemble, nous considérons — le ministre Claes et d'autres intervenants y ont également fait allusion — que faute d'une harmonisation fiscale, d'une part, et d'une politique européenne de soutien à la demande, d'autre part, le Traité de Maastricht introduit un déséquilibre structurel important entre les pôles monétaire et économique. Ce déséquilibre est renforcé lorsque l'on tient compte de la période de transition, courant à partir d'aujourd'hui jusqu'en 1997 ou 1999. En effet, les critères inscrits dans le traité — on l'a déjà souligné également — portent uniquement sur une convergence nominale des indicateurs qui, en outre, concernent exclusivement les domaines financiers et monétaires.

Pour ce qui est, par exemple, du solde budgétaire, on n'a pas imaginé un critère évolutif et on a malheureusement indiqué un chiffre absolu, indépendant de toute conjoncture économique internationale, alors que les trois autres critères se réfèrent toujours aux évolutions les plus favorables constatées dans les différents pays de la Communauté.

Le déséquilibre entre le pôle monétaire et le pôle économique a été souligné par le président de la Commission lui-même, lorsqu'il est venu dans notre Parlement, il y a quelques jours.

M. Delors a souvent une longueur d'avance sur beaucoup d'hommes politiques, pour le meilleur et pour le pire. En tout cas, il a reconnu la nécessité de mener, dès à présent, une politique de relance concertée au niveau européen pour que Maastricht ne reste pas lettre morte. Les services de la Commission y travaillent et le sommet d'Edimbourg devrait se prononcer sur cette politique de relance concertée. Ce n'est pas la première fois que la Commission plaide en ce sens. Dès 1985, lors du rétablissement du Marché unique, une telle proposition avait été faite mais elle était restée sans suite. Sous peine de ne pas aboutir à une politique de ce type qui, notons-le peut-être réalisée avec ou sans Traité de Maastricht, la Belgique et d'autres pays européens connaîtront — comme l'indiquent les prévisions du Bureau du Plan — d'avantage de chômage et de problèmes de financement des systèmes de sécurité sociale. (Applaudissements.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Kuijpers.

De heer Kuijpers. — Mijnheer de Voorzitter, in 1930 opende vader August Vermeylen, toenmalig rector van de vernederlandsche Universiteit van Gent, het academiejaar met een toespraak waarvan de laatste zin profetisch was: « Vlamming zijn om Europeër te worden ». Iedereen kent die zin, alhoewel weinigen weten dat hij toen is uitgesproken. Tweeënzestig jaar later wordt het begin van die profetie ingevuld. Voor onze kleinkinderen zal het Belgische tijdvak in de lessen geschiedenis maar één lijntje zijn, zoals het ook die andere periodes verging.

Hoe hoopvol mijn inleiding ook moge klinken, toch zal de Volksuniefractie tegen de ratificatie van het Verdrag van Maastricht stemmen. Onze stem zal niet doorslaggevend zijn. Toch willen wij om meerdere redenen aan de overzijde van de meerderheid gaan staan, de kant dus van het Deense signaal, zal u zeggen. Inderdaad, ik heb het voorrecht gehad gedurende een hele tijd met Denen samen te leven in het Europees Parlement. De Denen zijn niet zo geïsoleerd-conservatief of balsturig als de meesten onder ons denken. Indien ik omwille van de democratie voor mezelf een

tweede vaderland moest kiezen, dan zou ik niet aarzelen om mijn keuze op Denemarken te laten vallen. Dat land heeft een goede federalistische traditie met een hoge wijkwerking en inspraak. Het is een democratie met een grote graad van tolerantie en een openheid voor de wereld die de andere lidstaten kunnen benijden. Denemarken is dus tegelijkertijd klein en groot. Vlaanderen — in wording — evenzeer. Het is in bevolkingsaantal groter en een stuk beter gelegen.

Als federalist en volksnationalist wil ik even de degens kruisen met een van de vorige sprekers, de heer Wilfried Martens. Hij zegt dat overal in Europa een verfoeilijk nationalisme het hoofd opsteekt. Wat verstaat hij en men echter onder dat woord «nationalisme»? Indien het om een overtrokken staatsnationalisme, zoals in Frankrijk, Griekenland of Servië gaat, dan vind ik dat uiteraard verfoeilijk. Indien het echter om een evenwichtig volksnationalisme gaat, het gevoel dus om met zijn volk thuis te zijn, dan sta ik en zovelen daar volmondig achter. Heel eenvoudig: men kan niet op twee plaatsen echt thuis zijn, ook niet in Europa. Herent is mijn dorp, Zuid-Nederland en de Nederlandse cultuur, *ça c'est ma première peau*. Niettemin zijn mijn burens mijn beste vrienden. Noch Wallonië, noch Duitsland vormt een vijandsbegrip. Vlaming zijn houdt in dat wij noodzakelijk meertalig moeten zijn en dat Nederland, nu liggend in drie Staten, het éne vertrekpunt is voor die meervoudigheid.

Het herstel van deze menselijk-natuurlijke dimensie missen wij in het Verdrag van Maastricht. Er is wel een aanzet tot regionalisme, maar het eigenlijke, rechtsverschaffende volkerenrecht wordt in het verdrag niet verder ingevuld. En dat is toch noodzakelijk vóór men over een Europese Unie kan spreken. Men mag bovendien niet vergeten dat 42 miljoen van de 325 miljoen inwoners der Europese Gemeenschap op het ogenblik niet beschikken over de eigen, normale culturele en taalrechten en daardoor in hun bestaan én in hun toekomst sociaal-cultureel gehandicapt zijn. Wie kan dit goedpraten, de Basken, de Catalanen, de Galliërs, de Schotten, de Welshmen, de Friezen, de Corsikanen, de Sarden, de Bretoenen, de Occitanen — om die maar te noemen, maar evenzeer een stuk van ons, de Zuid- of Frans-Vlamingen kunnen zich noch op cultureel, noch op sociaal-economisch gebied zo zelfstandig ontplooiën als de Engelsman, de Madrielen, de Italiaan, de Nederlander, de Fransman dit kan.

Er ligt echter meer in deze achterstelling, bewerkstelligd door de Staat boven het volk te plaatsen. U hebt gezegd, collega Martens, dat het federale aspect wordt versterkt door de EMU. U weet echter best dat het verschil tussen de rijkste en de armste — en dit zijn de cultureel vervreemde — regio's in Europa één tot achtien bedraagt. Hamburg is de rijkste regio. Dat heeft dan niets te maken met de veel gegeten hamburgers, maar wel met de aanwezigheid van de haven en met de dynamische, vijf-democratische wereldontwikkeling van de economie, die er bij hoort en destijds aangezwengeld werd door het Marshallplan. In Sicilië of in het zuiden van Portugal leven de mensen achttien maal armer door de gevolgen van het staatsnationalistisch centralisme. De triomfbogen van de hoofdsteden werden duur betaald door de perifeer wonende volkeren.

Wij kunnen zo'n berekening maken voor de verschillen aan culturele ontplooiing tussen de verschillende regio's. Het ontbreken van die wettelijk-beschermde elementen die de noodzakelijke onderbouw van Europa uitmaken, van het volkerenrecht en het regionalisme dus, leiden tot een verdere vervreemding, ontvolking en centralisatie.

Eris een tweede reden waarom wij neen gaan stemmen. Voor de Volksunie, maar ook voor velen onder u is het federalisme een goed, ja zelfs enig toekomstgericht bestuursbegrip geworden. Zoals Lodewijk Dosfel, één van de eerste Vlaamse professoren aan dezelfde Universiteit van Gent het placht te noemen, moeten wij streven naar «een goed gezag»; voor een Europa met een goed gezag, dat niet gestoeld is op een overheersende ideologie, noch op staatsmacht.

Teveel mensen hebben hun leven gegeven voor die machten, met hun trotse ideologieën. Voor een beleidsfilosofie wil ik mij wel inzetten. Het federalisme is de aangewezen bestuursfilosofie voor Europa. Alleen met een goede filosofie kan goed gezag worden uitgebouwd. En die gedragen, eenvormige gezagsdrang vindt de Volksunie in het Verdrag van Maastricht te weinig terug.

Bij het lezen van de verschillende hoofdstukken kan de Britse, de Franse en de Duitse statelijke invloed duidelijk worden onderscheiden. Deze invloeden botsen met elkaar vanuit een machts-handelen. Wij moeten de Europese eenheid in de verscheidenheid nastreven door de statelijke macht ondergeschikt te maken aan die meervoudigheid. Op het ogenblik is de verscheidenheid niet onderbouwd en duurt de statelijke wedijver voort, onder meer via neocentralistische acties. En het zeer beperkte regionaal ontwikkelingsfonds is slechts een doekje voor het bloeden.

Beste vrienden, ik vraag me af of men de tekens en de littekens van twee wereldoorlogen, van het kolonialisme gegroeid uit het staatsnationalisme, vanuit het centralisme van het Franse, Spaanse en zeker van het Britse imperium dat nog nateert in Londen, wel heeft begrepen.

Voor ons kan de terugkeer naar de basis, het contract met de burger waarover men nu zo graag spreekt, alleen maar als er een stevige bestuurs- en inspraakvorm wordt gegeven aan de verschillende regio's op basis onder meer van het volkenrecht. Wij krijgen niet zo dikwijls de kans om dat herstellend, grondwettelijk basisbeginsel in te voeren. Vandaar onze grote verantwoordelijkheid nu en niet morgen.

Wij weten allen dat niet eens 1 pct. van de Europese begroting aan cultuur wordt besteed. Toch is cultuur de onderbouw voor de menselijke communicatie bijvoorbeeld tussen Wallonië en Vlaanderen, met Vlaanderen in de Nederlanden.

Kan men zich voorstellen dat de Franse Staat in de twee departementen van Frans-Vlaanderen nu steeds geen goed Nederlandstalig onderwijs organiseert? Door gaandeweg groeiende grensoverschrijdende activiteiten trachten wij deze littekens te genezen. Mogen wij hier hulde brengen aan een van de pioniers, die vandaag overleed, onze schrijver André Demedts? Zijn 86-jaar-leven weze ons allen een richtsnoer. Wij zijn nog altijd niet in staat om in negen toevallig Belgische, maar tot en met Duitstalige gemeenten dezelfde diploma's uit te reiken als bij voorbeeld in Rijnland-Westfalen. Nochtans waren en zijn beide kantons Eupen en Sankt-Vith een wezenlijk geografisch onderdeel van de Kreis Aken. Wallonië moet het nog altijd stellen met de gek-getekende — laat het me zo maar noemen — zeeëngte van Givet. In de geest van de militaire traditie van toen was het kasteel van Givet, dat de Maas controleren kon, immers belangrijker dan de logische eenheid en ontwikkeling van een heel gebied, dat nu verarmend door grenzen in twee Staten werd ondergebracht. Wij zouden het ook nog kunnen hebben over de twee Luxemburgen die nog altijd gesplitst leven. Nochtans was het datzelfde groothertogdom Luxemburg dat ooit in Praag de vanuit intellectueel standpunt best georganiseerde universiteit voor die tijd tot stand bracht. Het straalde als piepkleine regio uit over heel Europa en niet zo kunstmatig als nu.

In het Verdrag van Maastricht mis ik het humane. De Volksunie merkt nog teveel in de teksten hoe wij gegroeid zijn, ik herhaal het, uit het streven naar macht door legers en uniformen, uit het veroveren van gebieden via adellijke huwelijken en uit honger naar geld. Wij zijn nog niet in staat in dit verdrag om vandaag te zeggen dat we verkeerd zijn geweest. Met alle respect voor de regionaal-gerichte inspanningen van de heer Delors, moet ik toch zeggen dat dit verdrag een residu is van staatsnationalistisch denken. Men ziet al evenmin de tekens in het Europees ommeland van de EG.

Het zou totaal verkeerd zijn te denken dat er zo maar een burgeroorlog woedt in ex-Joegoslavië, dat de Kosovaren, de Illyriërs dus, die ons de beschaving voor een groot deel hebben doorgegeven, ontwakende bergboeren zouden zijn. Dat zou even dwaas zijn als te lachen met het eenheidsstreven van de Ieren in Noord-Ierland — een eenheid die wij toch willen voor Europa zonder grenzen — ook al wendden ze daarvoor dikwijls verfoeilijke midelen aan. Het zou dus even dwaas zijn te lachen met de inspanningen van het comité voor Frans-Vlaanderen dat sinds jaren met de moed der wanhoop na de schooluren Nederlandse taallessen verzorgt en zo het Europese burgerrecht herbouwt op wat verstoord werd. Waarop wachten wij om dit alles te ondersteunen, nu zeker, nu de grenzen verdwijnen? Het zou dwaas zijn om over de «zeeëngte» van Givet heen de mensen in Wallonië niet de reële Waalse en Franse cultuur te gunnen, in een betere eenheid in verscheidenheid, «Wallonie, région de l'Europe» houdt aan de toe-

valligheidsgrenzen niet op. Het zou bijzonder dwaas zijn de verkeerde grens tussen Essen en Roosendaal die ons Brabant middeendoor deelt, te willen handhaven. Ik vind dit soort bekommernis niet terug in het Verdrag van Maastricht, wat in de ogen van de Volksunie te weinig hoop voor de toekomst biedt.

Zo geven wij het signaal! Regionalisten moeten niet worden beschouwd als bekrompen mensen; volksnationalisme is al evenmin een vies woord. En wees gerust: ik heb niet gezegd: «Eigen volk eerst», want dat zou kunnen vertaald worden als «Eigen volk alleen». Dat staat de Volksunie niet voor, wel voor een unie van de volkeren.

In het grote besef dat dit verdrag maar één stap is willen wij ten behoeve van degenen die het verdrag wel willen goedkeuren, eens te meer Willem de Zwijger aanhalen en met hem zeggen dat men niet moet hopen om te ondernemen. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Daerden.

M. Daerden. — Monsieur le Président, comme le soulignaient très justement la lettre de Matignon de juillet 1992 consacrée au Traité de Maastricht, ainsi que divers intervenants au cours de cette matinée, j'estime que ce traité devrait améliorer la paix, notamment par une politique étrangère et de sécurité commune, devrait améliorer aussi la sécurité, la croissance, le progrès social, la qualité de la vie, voire engendrer des libertés nouvelles.

Dans la mesure où il m'incombe de développer plus précisément les aspects financiers et sociaux, je voudrais centrer mon intervention sur trois points. D'abord, les caractéristiques essentielles de l'Union économique et monétaire, ensuite, les contraintes de cette union, et enfin, les liens entre ces contraintes et nos finances publiques.

En guise d'introduction, je tiens à souligner combien je suis frappé du fait que, chez nous, ni hier ni aujourd'hui, nonobstant les péripéties chez nos voisins — je pense au non danois, à la courte majorité en France, au débat actuel en Grande-Bretagne devant les Communes — ce débat ne suscite pas grande passion. J'ai un peu le sentiment, sans préjuger de l'issue des votes, que tout se passe dans la capitale de l'Europe, comme si la ratification allait de soi. Ce traité, il est vrai, est pour nous tellement important.

Pour planter le décor, un rappel des caractéristiques de l'Union économique et monétaire. Le premier objectif de la Communauté économique européenne fut la création d'un marché commun. Il s'agissait alors de faire disparaître les frontières faisant obstacle aux échanges entre les pays membres. Cet objectif actualisé et complété débouchera, au 1er janvier 1993, sur le Grand Marché, caractérisé par la libre circulation des marchandises, des services, des personnes et des capitaux.

Biens, services, personnes et capitaux devront donc circuler, comme ils le font aujourd'hui à l'intérieur d'un seul et même pays. Il est clair que l'existence de monnaies différentes est un obstacle à un fonctionnement optimum du Grand Marché. Les Etats membres de la CEE ont donc cherché à réduire les inconvénients de cette diversité. La création d'une Union monétaire avec la naissance d'une seule monnaie européenne remplaçant les monnaies nationales est ainsi devenue une priorité. Les Etats de la CEE ont déjà pris des mesures pour accorder leurs violons en matière monétaire, ils ont même créé une unité de compte européenne, l'écu. Ce n'est pas encore une monnaie communément répandue, mais si tout marche comme prévu, ce sera réalité au plus tard en 1999. Il n'est donc pas possible de décréter de but en blanc la disparition des monnaies nationales et leur remplacement par une monnaie européenne car la monnaie est liée à l'économie, dont elle est l'instrument et le reflet.

Les économies des pays membres de la CEE sont différentes; elles vivent chacune leur vie, mais elles sont aussi liées. Ce qui se passe dans l'économie d'un Etat membre de la CEE a des effets chez les autres et, pour éviter que l'attelage européen soit tiré à hue et à dia, la CEE vise à rapprocher, puis à coordonner le fonctionnement des différentes économies nationales. Voilà pourquoi il est demandé aux différents Etats de faire converger leur politique économique vers un dénominateur commun. C'est la marche vers l'Union économique.

La réalisation de l'Union économique et monétaire participe à la création d'un espace économique organisé à l'échelle de toute la Communauté. Chaque Etat doit parcourir une partie du chemin pour se rapprocher des autres et rendre possible l'existence d'une monnaie unique. Les avantages attendus sont censés compenser à l'avenir les contraintes aujourd'hui invoquées en son nom.

L'Union économique se réalisera en trois phases. La première a commencé en 1990 et devrait se terminer en 1993. Elle comprend l'entrée en vigueur du Traité de Maastricht, la réalisation du Marché unique et le gel de la composition de l'écu. De plus, chaque Etat doit présenter un plan pluriannuel de convergence garantissant la stabilité des prix et la santé des finances publiques.

La deuxième phase est fixée au 1er janvier 1994 et porte sur la création de l'Institut monétaire européen.

Lors de l'échéance du 31 décembre 1996, le Conseil européen devrait décider, sur base de rapports de la Commission et dudit Institut monétaire, si sept pays au moins satisfaisant aux divers critères de convergence peuvent passer à la monnaie unique. Dans l'affirmative, la troisième phase débiterait le 1er janvier 1997. Dans le cas contraire, cette procédure serait renouvelée en juillet 1998 et le Conseil européen désignerait les Etats prêts à entrer dans le système de la monnaie unique pour le 1er janvier 1999, et ce sans condition de quorum.

Il est évident que la Belgique, petit pays tourné essentiellement vers les marchés extérieurs, est intéressée au premier chef par la réalisation de l'Union économique et monétaire. L'existence de douze monnaies différentes dans un ensemble économique dont les divers Etats commercent beaucoup entre eux, coûte cher et perturbe les échanges.

Chacun sait ce que lui coûte le fait de changer de l'argent pour partir en vacances. Aux variations de cours proprement dites s'ajoutent des frais divers, comme les commissions prélevées par les banques. Le simple fait de passer d'une monnaie à une autre coûte de l'argent. Plus encore que les vacanciers, les exportateurs et les importateurs sont obligés d'acquitter des frais de change et de se prémunir contre les variations de cours. Quand on traite des quantités énormes, une variation de quelques centimes dans le cours du change peut avoir des conséquences énormes, voire désastreuses.

De plus, nombreuses sont les sociétés qui, à tort me semble-t-il, engagent leurs capitaux dans des opérations de spéculation au lieu de les investir dans la production, avec pour effet de créer de l'emploi et de muscler l'économie en général.

Dans ces conditions, certaines entreprises — je pense plus précisément aux petites et moyennes entreprises pourtant si importantes pour l'économie belge — renoncent à faire des affaires avec l'étranger. Je crois que la disparition de ces frais et de ces risques entraînera un développement important pour nos entreprises. De surcroît, le marché n'en sera que plus transparent. La monnaie unique n'est donc pas un luxe, mais un outil. Cependant, pour atteindre cet objectif, il faut supporter des contraintes.

L'Union économique et monétaire n'est pas, en quelque sorte, la cerise sur le gâteau. En effet, au-delà de la décision politique, sa réalisation est tributaire des degrés de convergence des économies et des marchés. Pour que l'Union économique et monétaire ait une possibilité d'exister et de fonctionner, tous les participants doivent se mettre sur la même longueur d'ondes ou, du moins, sur des longueurs d'ondes plus ou moins proches. Voilà pourquoi les accords de Maastricht prévoient certaines conditions à remplir par chacun des Etats qui souhaitent prendre le train de l'Union économique et monétaire.

A moyen terme, l'inflation est un poison pour les économies. Aussi, tous les Etats se doivent-ils de réduire cette inflation dans une certaine mesure et de la tenir sous contrôle.

Les taux d'intérêts divergents ont des effets perturbateurs sur les économies car ils provoquent le déplacement de masses monétaires importantes et, s'ils sont trop élevés, ils découragent les investissements productifs.

Quant au déficit des budgets publics et à l'endettement des Etats, ils ont, eux aussi, des effets négatifs sur l'économie. Il est donc demandé de les réduire et, surtout, d'empêcher qu'ils ne croissent de nouveau à l'avenir.

Tout cela a un sérieux impact sur nos finances publiques. Nous savons en effet que si, au regard de ces fameux critères de convergence, notre situation est bonne, voire très bonne, il n'en est pas de même en ce qui concerne le déficit annuel et la dette publique. Il est clair que, pour nous, rétablir la situation des finances publiques est devenu une contrainte de la vie économique, avec ou sans Maastricht.

Mais le temps me manque, j'en arrive donc à ma conclusion. Le groupe socialiste votera la ratification du Traité de Maastricht, sans euphorie ni béatitude, mais par raison et nécessité pour la Belgique. Malgré les aléas et les imperfections du dispositif, l'idéal européen reste et doit rester — aujourd'hui, en période de récession plus encore qu'hier, en période de haute conjoncture — le rempart contre le repli sur soi et la résurgence de nationalismes de mauvais aloi.

En outre, la contexte socio-économique, qui présidait au moment où l'on a fixé les conditions d'accès à l'Union économique et monétaire, n'est plus le même aujourd'hui. Nos partenaires européens s'en apercevront au fur et à mesure que l'échéance de 1996 se rapprochera.

Nul n'est besoin d'évoquer les théoriciens de la pensée économique pour conclure. Mais en paraphrasant le président Delors, je veux dire haut et clair que, selon moi, si la croissance des richesses ne crée pas suffisamment d'emplois et si les Etats persistent à vouloir remplir les conditions draconiennes de l'Union économique et monétaire sans faire fléchir le taux de chômage, les populations refuseront l'Union économique et monétaire! (*Applaudissements.*)

M. le Président. — La parole est à Mme Dardenne.

Mme Dardenne. — Monsieur le Président, chacun s'accorde aujourd'hui à le dire, une crise écologique faite à la fois de pénuries et de pollutions nous menace. En mars dernier, la Commission européenne publiait un rapport sur l'état de l'environnement. Elle y relevait ceci: «En dépit des mesures prises au cours des vingt dernières années, la dégradation lente mais constante de l'environnement de la Communauté se poursuit. La plupart des instruments existants n'ont pas été conçus pour répondre à la charge supplémentaire que promettent l'expansion de l'activité économique, après l'achèvement du marché intérieur, et l'augmentation des besoins d'énergie, du transport, etc.

Il est clair que l'Acte unique, d'abord et avant tout, a engendré une dynamique de marché, une dynamique économico-industrielle marchande qui se moque bien des dommages que la croissance cause aux écosystèmes. De plus, si l'on a consacré pas mal de temps à mettre en avant le coût de la «non-Europe», rien n'a été dit ni fait à propos du coût du «non-environnement»! Avec l'accord signé à Maastricht, le cadre général du traité CEE n'a pas subi, en ce qui concerne l'environnement, les changements de fond qui étaient précisément nécessaires pour affronter la crise écologique.

Les représentants des Douze se sont contentés d'abord d'un compromis verbal entre la notion de croissance économique et celle de développement soutenable pour créer la formule de «croissance durable», concept ambigu et contradictoire qui ne change pas la logique du Traité de Rome: celle d'une croissance illimitée des activités marchandes, censée apporter le bien-être, mais qui ignore le droit des générations futures à ce même bien-être.

Par ailleurs, si, dans les termes, l'articulation entre la politique de l'environnement et les autres politiques de la Communauté est considérée comme essentielle pour concevoir le développement durable, rien n'est dit quant aux mécanismes institutionnels et financiers pour y parvenir.

Au contraire, restent soumis à un vote à l'unanimité trois domaines essentiels: les dispositions de nature fiscale, les mesures concernant l'aménagement du territoire, l'affectation des sols et la gestion des ressources hydrauliques, les mesures affectant sensiblement le choix d'un Etat entre différentes sources d'énergie et la structure générale de son approvisionnement énergétique.

Par ailleurs, l'intégration réelle de l'environnement aux autres politiques reste une question non résolue. Ainsi, dans la politique des transports, il semble qu'on ne puisse inverser les tendances

lourdes: toujours plus de mobilité obligée, toujours plus de poids lourds, toujours plus d'infrastructures et toujours plus d'abandon des réseaux ferroviaires. Douze mille kilomètres nouveaux d'autoroute sont au programme des prochaines années. L'intervention communautaire prévue dans le cadre des perspectives budgétaires 1993-1997 est de 8 000 millions d'écus pour le programme autoroutier, alors que le transport combiné reçoit 730 millions d'écus, le rail 750 millions d'écus et le TGV 1 250 millions d'écus. Le discours pourtant dénonce les coûts écologiques et sociaux du transport routier et les avantages du rail... Le discours, bien sûr...

En matière de politique agricole également, on connaît déjà les effets pervers et néfastes du gel des terres, de la désertification des campagnes, de l'augmentation des épandages d'engrais et de produits phytosanitaires. La réponse de la PAC, telle qu'elle est conçue, va confirmer, à quelques exceptions près, les résultats néfastes déjà constatés dans de nombreux Etats. Les politiques dites d'accompagnement à but environnemental restent marginales en termes budgétaires et incapables de contrecarrer l'impact d'une nouvelle intensification, sur les terres gelées ou non, des cultures non alimentaires ou alimentaires. Maastricht ne rectifie en rien cette politique qui absorbe pourtant plus de 60 p.c. du budget de la CEE.

En matière énergétique, Maastricht n'a rien touché au Traité Euratom dont l'objectif déclaré est la promotion du nucléaire. Pourtant, six pays n'ont jamais choisi cette voie et quatre autres tentent d'en sortir, estimant intolérables les coûts écologiques encourus. Il n'est pas inutile de rappeler que le Traité Euratom ne donne au Parlement européen qu'un droit de consultation...

Avec ces quelques exemples, on peut constater à quel point les impulsions politiques données par l'Europe s'inscrivent à contre-courant des déclarations prometteuses sur la «croissance durable respectueuse de l'environnement».

Enfin, quand on nous parle en matière d'environnement «d'un niveau de protection élevé», on doit bien constater que c'est la Commission qui apprécie, le Conseil qui décide, le Parlement européen n'ayant guère de moyens de faire valoir son point de vue, souvent plus dur.

L'harmonisation proposée s'établit souvent à un niveau avant tout compatible avec les intérêts des groupes industriels, particulièrement des plus puissants. Très souvent encore, c'est la reconnaissance mutuelle des normes nationales qui tient lieu d'harmonisation, ce qui équivaut, dans des secteurs soumis à la concurrence, à une harmonisation au niveau le plus bas.

Restent encore de nombreuses plages d'ombres que le traité ne contribue pas à dissiper. Entre autres, la Communauté se garde bien de dire quoi que ce soit sur son attitude vis-à-vis des Etats-Unis et, notamment, d'une règle de négociation du GATT, dont le rejaillissement sur les mesures de protection de l'environnement, en Europe et ailleurs, est fondamental.

On l'aura constaté, l'objectif prioritaire de la CEE reste une logique de croissance des activités économiques, de marchandisation à tout prix, et les choix industriels doivent échapper a priori à toute analyse critique. On cherche désespérément l'écologie. Et la compatibilité de ces orientations avec les objectifs déclarés de protection de l'environnement et de réorientation vers un développement soutenable se révèle impossible. Nous ne pouvons donc adhérer à de telles propositions. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Garcia.

De heer Garcia. — Mijnheer de Voorzitter, in het beginstadium van het Europese integratieproces had men misschien kunnen opteren voor een onmiddellijke Politieke Unie, gesteund op een democratische consensus van de betrokken Europese volkeren. Men heeft dit niet willen of kunnen realiseren. Men heeft daarom de weg gekozen van de geleidelijke economische en financiële toenadering. Het is niet relevant deze toenmalige fundamentele optie vandaag opnieuw in vraag te stellen.

Dat het Verdrag van Maastricht de absolute nadruk legt op een gecentraliseerd financieel beleid en een gedecentraliseerd economisch beleid getuigt dus van een zekere logica en cohesie in de noodzakelijke opeenvolgende stappen naar het einddoel, met

name de politieke integratie, waarvan een aantal elementen nu reeds op te schuchtere, maar toch duidelijke wijze tot uiting komen in het verdrag.

Het komt er wel op aan in de toekomst dit einddoel niet uit het oog te verliezen. Een negatieve houding ten aanzien van Maastricht zal nochtans in geen geval beletten dat de internationalisering van het bedrijfsleven zich snel doorzet. In nationale context is het evenwicht tussen de krachten van de vrije markt en de overheid grotendeels verbroken. Een nieuw politiek instrument om dit evenwicht te herstellen moet dus worden gezocht in Europees verband. Het Verdrag van Maastricht biedt die mogelijkheid door in eerste instantie de financiële stabiliteit te herstellen met de oprichting van het Europees Monetair Instituut en vooral met de oprichting van de Centrale Europese Bank. Opdat deze Centrale Bank haar doelstellingen efficiënt zou kunnen behartigen, om de prijsstabiliteit en de laagst mogelijke rentevoeten na te streven, is het inderdaad nodig een convergentie te bereiken mits een zware begrotingsdiscipline. Wij weten nochtans allen zeer duidelijk dat met of zonder Maastricht, België zijn begrotingsinspanning in ieder geval moet doorzetten, om de nodige ruimte te scheppen die moet kunnen voldoen aan wat men vandaag de nieuwe maatschappelijke noden noemt.

Het is fout te beweren dat de EMU, de instelling van een Europese munt, geen sociale dimensie zou hebben. Integendeel, deze eenheidsmunt verhoogt de cohesie tussen de landen van Noord- en Zuid-Europa. Het Cohesiefonds en de voorwaarden om hiervan te genieten, vooral met een substantiële verhoging van de structuurfondsen zal in de toekomst nuttige effecten veroorzaken zowel sociaal als ecologisch. Het voorgestelde monetair beleid omvat dus een zeer sterke solidariteitsdimensie. Op deze solidariteit zal in de komende jaren moeten worden gesteund om een grotere en definitieve doorbraak te verwezenlijken naar de Politieke Unie. Dit alles betekent niet dat een grotere nadruk op het sociale en ecologische aspect niet wenselijk was geweest. Op stuk van ecologie was België immers veel verder willen gaan. Het Verdrag spreekt enkel van een « niet-inflatoire groei met inachtnaam van het milieu ».

Het is ook juist dat een probleem blijft bestaan rond de interpretatie die men kan geven aan het begrip « ruimtelijke ordening », waarvoor de eenparigheidsregel blijft bestaan. Maar is deze vaststelling een voldoende reden om neen te zeggen aan het verdrag? Dit zou volgens mij alleen een blijk zijn van onvoldoende politiek realisme, opportuniteitszin bij het afwegen van voor- en nadelen. Een aantal principiële doelstellingen en concrete instrumenten zijn immers wel bereikt.

In diverse artikelen wordt de notie van preventieve ecologische politiek ingebouwd zowel als de eis dat de leefmilieubescherming in alle gebieden van het Europees beleid geïntegreerd moet worden. Voor een groot aantal bevoegdheden met ecologisch karakter wordt de unanimiteitsregel vervangen door een besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid. Er wordt voorzien in de medebeslissingsprocedure voor de adoptie van de meerjarenprogramma's wat de ecologische problematiek betreft. Tenslotte bezorgt het Cohesiefonds aan een aantal landen de financiële middelen om de verplichtingen inzake leefmilieu na te komen.

Uiteindelijk geeft artikel 130ter aan iedere lidstaat de mogelijkheid hogere en strengere ecologische normen in te voeren dan deze die opgelegd worden in de Gemeenschap; maar is het niet zo dat de Europese reglementering op stuk van milieu vaak verder reikt dan de nationale wetgevingen, die vaak achterop hinken?

Het belang van het Comité der regio's wordt vaak onderschat. Het is niet zoals het werd voorgesteld een soort ultiem verzet tegen de afstand van de nationale souvereiniteit. Het is wel een zeer belangrijk element van politiek evenwicht en een garantie dat voor een aantal problemen de beslissingen worden genomen op de meest geschikte en meest efficiënte wijze. Dat het Comité der regio's zich situeert binnen een Europese constructie van staten is natuurlijk een evidentie. De verdwijning van de Europese Staten en de instelling van een Europa der regio's is op dit ogenblik een interessante intellectuele denkoefening maar politiek niet relevant want niet doenbaar. Dergelijke argumenten aangrijpen om neen te zeggen aan Maastricht is ondenkbaar. Het betekent meteen de negatie zelf van de noodzakelijke stapsgewijze evolutie naar een nieuw politiek Europa.

Ik heb een vast geloof in de levenskracht der regio's. Daarom ben ik er ook van overtuigd dat de Raad van ministers de door het comité verplicht of op eigen initiatief gegeven adviezen niet zal kunnen afwijzen om loutere redenen van politieke opportuniteit. Alhoewel in de toekomst moet gestreefd worden naar bevoegdheidsuitbreiding, is het bestaan van het Comité der regio's en van het politiek evenwicht dat hiermee wordt nagestreefd, een reden te meer om ja te zeggen aan het verdrag. Ook voor België dat zich federaliseert is het bestaan van dit comité van bijzonder groot belang.

In sommige Vlaamse culturele en politieke middens vreest men blijkbaar bedreiging van de culturele eigenheid. Sommigen wagen zelfs van cultuurimperialisme, schadelijk voor de kleine landen. Deze stelling is totaal uit de lucht gegrepen en weerstaat zelfs niet aan een gewone lezing van de cultuurparagraaf, tot stand gekomen op Belgisch initiatief en onder impuls van Vlaamse Europarlementsleden. De cultuurparagraaf is alleen gericht op samenwerking tussen de lidstaten en op ondersteuning van culturele uitwisseling op niet-commerciële basis. Bovendien moet bij ieder initiatief het Comité der regio's worden geraadpleegd en kan geen enkele beslissing worden genomen zonder eenparigheid. Het is dus onmogelijk beslissingen te nemen die enige bedreiging zouden inhouden voor de culturele eigenheid van de cultuurgemeenschappen. Liever dan afwijzend te staan tegenover de cultuurparagraaf moeten de numeriek kleinere cultuurgemeenschappen deze paragraaf als instrument concreet aanwenden en hun inspanningen bundelen om het gebruik van hun talen in de Europese instellingen verder te stimuleren.

Geachte collega's, neen zeggen aan Maastricht op grond van bezwaren tegen deze in het kort geschetste onderdelen van het verdrag en blijven dwepen met een aantal reële onvolmaaktheden, betekent meteen de deur sluiten voor een versnelde evolutie naar een politieke unie, die hoe dan ook ons einddoel blijft.

Deze ultieme doelstelling wordt alleen bereikt door de goedkeuring van een onvolmaakt verdrag en de constante inspanning om vanaf 1996 de diverse deficits om te buigen in een bredere politieke dynamiek. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Wij zetten deze bespreking voort vanmiddag om 14 uur.

Nous poursuivrons cette discussion cet après-midi à 14 heures.

De vergadering is gesloten.

La séance est levée.

(De vergadering wordt gesloten om 13 h 5 m.)

(La séance est levée à 13 h 5 m.)

